

СПОРТ
Къона футболисташ
«Цхьоаглон кубок»
яхача яхъашка
кийчлуш ба

16

ТОЛАМАШ
Вай къаман ворхI
проект чуйоагIа
«баьцарча даькъа»,
вешта аьлча, ахчанца
хьаллацара

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ПАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№40 (12617)
Ардара
бутт,
19 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майгсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

НАЪХА ХЪАШТАШ
СоагIапча цаI ах
километр
асфальт булларгба

6

БЕРИЙ ДУНЕ
ПалгIайче, ер шу
йистедоалаш, кхы а
керда шиь берий беш
хьалгьяь яргья

7

ДЕШАР
Университета
студентгаша
экономически диктант
яздир

8

НАЪНА МОТТ
«ПалгIай мотт сурт-
сибаташца, дешашца»

9

КУЛЬТУРА
Пазкхий культуран
фестиваль хилар

10

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

**ДIа а довзийта,
тешам боллаш дIа а кхетабе**
Магасе дийцар, гурахьа эскаре амал де
тIахьехара болх дIа мишта хьу

2

**ЛоархIаме
къамаьл**

СВО бIухошца
кхетаче хилар
Келаматанакъан
Махьмуд-Іаьлий

3

Галгайчен паччахьалкхене, вахара гишлош лораярах дийцар

Газданаькъан Ахмад

Галгайчен Кулгалхо-чо тIадиллар моттигерча паччахьалкхенна республикан министерствош-та чуйоагIаш йола еррига урхалленаш инженерни балхаш, техобслуживани яь, кхерамзлен Iалашо яь хилийтар.

Iаьдала викалаша хоам бир, хий цIендара йолча моттигашка, фо кхетий-тара хьадаьча, йIовхал луча гIирсашка, лифташ-ка малагIа хьалаш да дув-цаш. Къамаьл давчунга ладийгIачул тIехьагIа, вице-премьера аьлар, мехкар-ча инженерни даькъ тIа болх дика вIашагIбелла хила беза, планах доагIаш ма хиллара, къаьстта вахарца ювзаенна-ча моттигашка, аьнна.

Фаттахов Тимура яхачох, ший ханнахьа кхоачамбоацар гучадакхаро таро хулийт балха тIа, ва-харе, гишлошка кхерам-зле Iалашье. Вице-премьера тIадиллар, ерригача урхаллен болх лелабара каьхаташ лерттIа хилийтар, иштта паччахьалкхен хIара урхаллен технически хьал тIадола каьхаташ хьачудалар», - яхаш дийцар Галгайчен Кулгалхоочун, паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Галгайчен Кулгалхо ваха хилар «Глозота кашамашка»

Газданаькъан Ахмад

Галгайчен Кулгалхо Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьла вахар, 1992 шера гурахьа боабьча наьха «Глозота кашамаш» мишта тоадаьд хьажа. Боккха болх ба, бехк боацаш, хIираш-гIалгIашта юкье хиннача хатарах байнача наьха кашамаш тоадеш, «Сафмар» яхача Гуцаранаькъан Михаила ганзо дIахьош латтар.

«Глозота кашамаш» дола моттиг я эггара чIоагIагIа наха лоархIаш яр. Укхазда дIабехка боахк 1992 шера хиннача хатаро, бехк боацаш, боабь нах. Кашамашка каст-каста шоай наха маьл кхайкабе хьаух цар гаргара нах. Цудухьа цига деш долча балхашта лаьрхIа терко лоаттаю, иштта болхлошка хьаде-

хар а да лакха. Деррига балхаш йистедахара дисараш ши кIира совгIа мара дац. Со тешаш ва, деррига а дика даь даргда, аьнна. Кердадаьхача дагалоттама кашамашка 1992 шера гурахьа хинна хатар дагалот-

цаш йола кхетаче дIаяхьа лерхI аргIанара шу дузаш.

Маьждиг кердадаькхад; маьл кхайкабеш, дуIаш дара кашамашка дIачувоаллачара цIа а тоадаь даьнна. Ламазаш ду цIа а тоадаьд. ДIайха хургдолаш

тоадаь, тIера барзкъа хьалъола моттиг а яь, кийчдаьд из; цу юхерча ламаз эцача цIен хий дIаухаргдола моттиг тоаяьй. Цул совгIа, къаьнара карт дIа а яьккха, керда карт еш латт. Деррига кашамаш дола моттиг чулоацаш хьалъергья из карт, даьсса долча даькъ тIа баьц-цара гаьнаш дIайогIаргья. Кашамий доазон тIа, йила никь болча, массанахьа плитка Ююлларгья. Кертгера кулг тега хиларал совгIа, сагIийна дийнача бежана дулх дIадекъара, мовлат дешара йола моттиг а къаьста хургйолаш кийчеш я», - аьлар ший телеграм-канале Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас. Белгалдоаккх, Гуцаранаькъан Михаил ганз хIанз массадолла Галгайчен бусалба а кераста а наьха кашамаш тоадеш йоаллилга. «Сердало» газета корреспонденташа каст-каста дувц из дика гIулакх мишта дIадода.

ДIа а довзийта, тешам боллаш дIа а кхетабе

Магасе дийцар, гурахьа эскаре амал де тIахьехара болх дIа мишта хьу

Газданаькъан Ахмад

Галгайчен Кулгалхоочо Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас кхетаче дIайихьар, цига дувца оттадаь дош дар гурахьа эскаре амал де вай кагирхой тIахьехаш бола болх мишта дIахьу. Хьалхара эскаре болхараш укх кIирандийнахьа дIагIоргба, шоа-шоай аргIанга хьежжа, уж иха баргба лайчилла бетта. Кулгалхоочо белгалдир, цу нахаца а цар даьшца а, латташ дола хьал дIадовзийташ, дIакхетабеш бола болх дIабахьа безаш хилар.

«Вай цьхана дIабовзийта беза царна цу гIулакхх болх бехктокхам, малагIа декхар шоашта тIадулл царна ховргдолаш, эскаре ца водаш юхагIертгача сага малагIа халонаш нийслургья Iаьдала оагIорахьара, иштта вахача

моттигера аравала йиш йоа-цилга. Вай массане цьхана боаржабе беза цу тайпара болх, хIаравар бехктокхаме хила веза цунца.

ХIанз латташ йолча хана, дийнахьа а бийсан а из хаттар кхоачашде хьажа деза вай. Кхетам балара болх дIахьош хила. Нагахьа санна паччахьалкхене, администраце, кхыча боахамашка эскаре тIахьехаш йола ха яьннараш бале, уж дIабахийта беза амал де. Балха болча моттигашка повесткаш дIале. Иштта де деза юртарча администрацей кулгалхоша а», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас, ше гулбеннарашкъа къамаьл деш.

Мехка Кулгалхоочо тIадиллар, республикан унахцIенон министра Антошканаькъан Заремайна, эскаре баха ха яьннача наха луш йолча справкашта тIахьожам лоаттабеш хилар, иштта из теркалдар хьалхадаяккхар

тIема комиссариата а.

Эскаре тIахьехара дош кхетаче хьалхара дувцаш дацар.

Ховш да, эскаре болхача кагирхой наьха даьша чIоагIа саготду, уж Россее кердача моттигашка: Донецки, Лугански халкъа республикашка е Запорожски, Херсонски областашка нийсбалар кхераш. Цьхабакьда, из болх бIаьсти дIахьоча хана а, царна дIахайтар из иштта доацилга.

Цу хана а, иштта нах дIакхетабеш, царца болх дIабихьар республикан тIема комиссариата болхлоша, доал деча даькъ тIарча Iаьдала болхлоша. ХIанз а цу моттигашка дIахьош ба из болх.

Карарча шера гурахьа, кагирхой эскаре тIахьехаш шоаш дIахьош йолча кхетаченах дувцаш, Галгайчен тIема комиссара Гадаборшанаькъан Зоврибика тIахьийхар республикан кхалений, шахьарий кулгалхой, моттигашкарча тIема ко-

миссариаташца цьхана, эскаре кагирхой тIахьехаш дола декхар юрташта юкье дIа-юха декъа, аьнна, цу тIа латташ йола ха белгал а еш.

Иштта цо терко тIахьийтар, тIахьехаш бараш цу даькъ тIа шоай ханнахьа хьабоалабе безаш хилара.

Кхетаче иштта дийцар, паччахьалкхено тIахьожам ло-

аттабергболаш, балха тоаба вIашагIйолла езарах, цунна юкьебоагIаш хургба тIема комиссариата викалаш, Галгай Республике гIолла йолча чурча гIулакхий министерствон, иштта кхьдолча боахамий викалаш. Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас из хьаллаьцар, тIехьа ца тотташ дIачакхдаккха а аьлар.

Магасе хургья СВО доакъашхой, турпалхой аллея

БІарахой Муслим

ГалгІайчен столице; Донбасс лораеш Россе дІахьош йолча лаьрхІача операце дакъа лоацаш болча вай мехкахой, турпалхой сийна; хьаелларгья аллея. Из хьоахадир Магас мэре, Давхе лораеш лаьттарий сийна из хьаййллача бакъахьа хеташ.

«Цо хьагойтаргда, шоай са ца кходеш, Давхе бахьан долаш моастагІунна дучьаллаьттарий вай сий деш хилар. Уж мо бола турпалхой, денал дола бІухой хиларах, вай тахан маьрша дахаш да. Вай декхар - царех хІаранена карагІдаьннар, денал, майрал цар гойта хилар дагалоаттадар», - аьлар, ше «Сердало» газетага къамьл деш, ГалгІайчен керттерча шахьара администраце кулгалхочо Орцханькъан Зайта. Магасе мэре хьешаш ба, СВО доакъашхой, турпалхой сийна хьаеллача аллея проекташка, из, нах хьежа уха моттиг хинна, дІаоттаргья.

СВО бІухошца кхетаче хилар Келаматананькъан Махьмуд-Іаьлий

ГІаздананькъан Ахьмад

Донбасс лораеш Россе дІахьош йолча лаьрхІача операце дакъа лоацаш бола ГалгІайчен бахархой: 58-ча гвардейски эскара чуйоагІача полка командир Хьоашалананькъан Султан; Удмурте Гюлла йолча Росгварде урхаллен техникан, тІема низий отдела кулгалхо, майор Додананькъан Рустам, хьаьший баь,

тІайцар мехка кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Іаьлас. Цу кхетаче дийцар, СВО доазон тІарча хьалах, цига дакъа лоацаш болча вай республикерча бІухошта де дезача новкъосталах.

«Цига тІема мугІарашка латтача вай бІухошта эшаш мел дар, де йиш яр вай дергда. Массахана а тхога хьаоалаш хила дезар фуд, малагІа продукташ,

тІабувха гІирс эш, шун оагІув оаха хьаллоацаргболаш. Ховш да, тхо шун дезалашта мел эша хьалаш лоаттаде дезаш хилар. Из дикача оагІорахьара Іаткъаш да СВО доакъашхошта. Оаха шух доаккхал ду, из тІом йистебаьлча, дерригача дунено хам бергба шун. Шоана деннача тІема совгІаташа хьагойт шо фу бІухой да», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Іаьлас. Белгалдаккха деза, Хьоашалананькъан

Султан СВО цІихеза ва, аьнна. Цун тІема совгІаташта юкье йиь Денала орден я. Эпсаро, юхьанца денз, ше денал долаш хилар массайолча тІема моттигашка хьагойтад. ГалгІайчера бІухой лаьрхІа йола тІема операци дІахьоча латт, цар хьагойт моллагІа дола тІема декхар кхоачашде шоаш кийча хилар. Цар керттера лоархІар да, маьрша нах лорабар, мохк воча нахах кІалхарбаккхар.

ТІема сийлен шахьаре МагІалбике, НурадиловгІар Ханпаша цІерагІа урам тоабержба

ГІаздананькъан Ахьмад

МагІалбика шахьаре, НурадиловгІар Ханпаша цІерагІа урам тоабе болабаьб. Укхаза дІаболабаьб, Оскананькъан Сулумбика цІерагІа урамгара Херсонски урамга кхаччалца, асфальт Іобиллара болх, цунца цьхана 300 метр йІаьха йола хин турбаш а хувцаш я, тІехьагІа никь бохабе безаргбоацаш.

«НурадиловгІар Ханпаша урамагІа машенаш латта моттиг а тоаергья, бийсан сийрда а хургья, лампаш йогІарах. Шахьаре ду уж балхаш сийрдагІа, хІаман хьурмат дикагІа хилийтара деш да, экологически зене йоаца сердал хилийта дагахьа», - аьлар «Сердало» газетага МагІалбикерча шахьара администраце. НурадиловгІар Ханпаша цІерагІа урам, МагІалбика керттерча урамех лоархІаш ба. Цул совгІа, къаьстта цигара дІадолалу лоалахарча моттигашкара баьхкача хьаьшашта шахьар йовзийтар.

СВОца дувзаденача хаттарашта гІонна йолча Шолжерча моттиге кхетаче дІайихьар

ГІаздананькъан Ахьмад

Донбасс лораеш, Россе дІахьош йолча лаьрхІача операце дакъа лоацаш болча бІухой дезалашца, иштта де доацаш байнарий дезалашца, цар хьашташ кхоачашдара йолча центр ГалгІайчен Шолжа кхале кхетаче дІайихьар. Из хилар

ГІажарий-Юртарча культуран цІагІа, цига дакъа лоацаш бар моттигера тайп-тайпарча боахамий викалаш.

«Цига баьхка хилар «ЦаІ йола Росси» яхача парте нах тІайибеча моттига кулгалхо, ГалгІайчен Халкъа Гуллама депутат Дарсиганань

къан Мухьмад, республикан тІема комиссариата викалаш, къахьегама министерствон, мехка тІахьожам лоаттабара центра, ДОСААФа викалаш, доал деча давкъ тІара кулгалхой, иштта Шолжа кхален, шахьара совета депутаташ. СВО доакъашхой дезалашта хьалхадаьккхар, царна доагІаш дола вахара Іалашон

гІо-новкъостал малагІа да», - аьлар «Сердало» газетага ГалгІайчен Халкъа Гулламе. СВО доакъашхой хаттарех йолча цу моттиго бахархошка хоам бу, Россе законах, лаьрхІа йола операци дІахьош болча бІухошта, цар дезалашта ахча а, иштта моттигера цьхьаца новкъосталаш а доагІаш хиларах.

СоагIапчара кашамаш тоадара болх йистебаьлар

Алоев Муса

ГIалгIайчера эггара доккхагIа, 2 км дIаьха кашамаш тоадаь даьлар, республикан Кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-ГIаьлас, «Сафмар» яхача дикача ГIулакхий ганза кулгалхочунца Гуцарананькъан Микаилаца барт баь, тоадеш латта кхыдола кашамаш санна.

Уж тоаде дезаш дар, хIана аьлча 1944 шера ГIалгIай къам мехкахдаьккхачул тIехьагIа денз, уж тоадара болх баьбацар. Карарча шера тушола бетта дIаболабаь болх, аьтинга бетта йистебаьлар. Гишлонхоша керда карт хьайир гобаккха, гIашлой наькъаш Iодаьхкар, 60 машен лоттае моттиг кийчйир. Иштта саг дIаволлаш ламазаш де моттиг йир, эшаш бола гIирс чулоаттабе цIа дир.

СоагIапча духкача гIалгIай тайпай нах боахк дIабехка, хIана аьлча уж цхьа кашамаш марадац цу юрта. Кашамашкара болх дIаболабеш юртхошца дагабаьлар, гIишлон болх дIабахьарах царна фу хет хаьттар. Йоккха гаьнаш, кIоарга ор доаллаш хиларах, болх бе хала дар, цудухьа гаьна а баьлар из болх.

Из болх дика баь хилар да, юртхой раьза болга. Уж къайлахьош бац шоай гIадбахар, шоашта иштта «Сафмар» ганзо а вай республикан кулгалхочо а терко яь хилар. Тхона дагадоаллаш дар из дош, тха нах дIабехка боахка кашамаш бIехдора доахана а кхыдолча хьайбаьша а. Даьла раьза хилва цу Микаила, оаха массане а баркал оал цунна.

Белгалдоаккх, дерригаш а 2023 шу чакхдалале «Сафмар» ганзо тоадаь доахаргда 40 кашамаш, уж да 33 бусалба, 7 кераста наьха.

Вай республике, Къилбаседа Кавказа кагирхой коррупцена духьалара кхетаче дIахьош я

ГIаздананькъан Ахьмад

Магасе ший болх дIабихьар Къилбаседа Кавказа кагирхой коррупцена духьаларча вIашагIкхетаро, уж гулбелар ГIалгIайчен паччахьалкхен университета Илман библиотеке, царга моаршал хотташ яр Халкъа Гуллама вице-спикер Хьаьшананькъан Аза.

«Кхетаче дIахьош хилара керттера бахьан дар, Къилбаседа Кавказа кагирхой коррупцена духьала хилар, цу тайпарча зуламца къовсам лоттабара уж тIехьа хилар. Ше къамаьл деш, Хьаьшананькъан Азас белгалдир, коррупци - из во да, массайолча хана къовсам лоттабе беза цунца. Таханарча денна коррупцеца къовсам лоттабара долча законотаро лу вайна, хьалхашка от-

тадаь декхараш кхоачашде, цу даькъ тIа бокьонаш лора а еш», - аьлар «Сердало» газетата моттигерча парламента зарбан болх лелабераша.

Коррупцена духьаларча гуллама доакъашхошца кхетаче хилар ГIалгIайчен паччахьалкхен вице-премьера Фурсов Олега, СКФО даькъ тIарча Росс президентта викал яьча Стогова Наталья, ГIалгIайчен Кулгалхочун административ-

це, паччахьалкхен викалий, иштта Ставропольски края губернаторта коррупцега бокьонаш телха ца яйтара урхаллен тохкамхой. Форуме дийца дешаш дар, Къилбаседа Кавказе коррупцена духьала къовсам лелабара хIанзарча хано дIадехарашца дувзаденна. Цу даькъ тIа дукхагIа накъаргйолча кагирхой тоабанна совгIаташ дала лаьрхIад.

Арахьара тIауха нах Россен доазонашка тIаэцарах дийцар вай мехка

ГIаздананькъан Ахьмад

ГIалгIайче дийцар, Россен мехка бахаш бола кхыча мехкара нах тIаэцара дош. Цига дакъа лоацаш хилар «ЦаI йолча Росс кхалнаьха бола» федеральни проекта болх вай регионе лелабеш йола БIарахой Мадина, иштта цига дакъа лаьцар «ЦаI йолча

Россе» моттигерча исполкома викалаша, республикан къаман культуран автономе викалаша, юкьарлон, дин хьехача болхлоша, бокьонаш лорераша, хьинар долча кагирхоша.

«ДIа-юха къамаьл деш; шоайла къамаш а, цхьан мехка бахаш бола нах а, юкьарло-

наш а тарлуш хиларах дийцар; вайцига бахаш бола нахи моттигера бахархойи шоайла кхеташ хилар эшаш долга белгалдир. Укх тайпара кхетаче шоайла хетар дIа-юха алара йола дика майда я, иштта российский юкьарлонна культурни оагIув дегIайоалае таро а лу цо, цул совгIа, вай юкьарлонна болх а чIоагIлу», - аьлар БIарахой Ма-

динас, ше «Сердало» газета болхлочунца къамаьл деш.

Наьсаран кхален Экажкъонгий-Юртарча культуран цIагIа дIахьош хинна кхетаче йистейоалаш, цига дакъа лоацаш хиннарашта лаьрхIа концерт делар. Из программа кийчъьяр паччахьалкхен филармоне артисташа, исбахьален балха доакъашхоша.

Магасе токацара Гулакх тоадеш дола балхаш дІахьош да

БІарахой Муслим

«Магас-Шахьара электросеть» МКУ кьахьегамхоша цигарча РЭСа болхлошца цьбана, ворхІлагІча микрорайоне Малсаганакьбан Д.цІерагІча урам тІара трансформатора подстанции тоаеш латт, яхаш, дийцар гІалгІай столицан администраце зарбан болх лелабераша.

«Цу подстанце таро хулийтаргья лоалахарча, нах чубахача цІеношка лерттІа сердал лоаттае. ХьалхагІа лампаш дІайовш хилара каст-каста латкьаш хулар уж», - йоах хоамо. Белгалдаккха деза, цу тайпара балхаш шахьаре дІадахьа лерхІ, электричество дика хилий-тара.

Магасе нах дукхагІа хула молтигаш тоаеш латт

ГІазданаькъан Ахьмад

Халкьа фронт.

Магасе дІахо а дІахьош ба нах дукхагІа лелаш йола молтигаш тоаяра болх, из «Фусамаш, шахьара хьалаш» яхача кьаман проекта чубоагІаш ба. Хьабеш болча балхадикал миштай хьежар столицан мэре викалаш, иштта

«Доозонаш тоадара болх дикача боараме дІахьош ба. Тхо хьежар К. Кулиева урамагІа, иштта Чаккенаькъан Саїда цІерагІча урамгара Налганакьбан Элберда цІерагІча урамга кхаччалца долча доозон тІа баьча балхага, иштта тха

хьажа таро хилар Горчханакьбан Іаьлий урам тІарча №4, №6 йолча цІеношта юкьерча даькъ тІа баьча балхага.

ДІахо тхо дахар Заьзганакьбан Идриса цІерагІча урамаи Коталон 65 шу дизара урамаи юкьерча итгІагІча микрорайона сквере баьча балхага хьажа. Уж балхаш йистедоа-

харгда карарча шера лайчилла бетта», - аьлар «Сердало» газетага администраце зарбан болх лелабераша. Массадолча тоадеш латгача столицан доакьош тІа баьцара гаьнаш дІайогІаргья. Цига иштта оттадергда зІамагІа йолча архитектура гІирсаш.

МагІалбика кхале, хин турбаш хувца лаьрхІад

ГІазданаькъан Ахьмад

МагІалбика кхаленна доал деча даькъ тІарча администраце новкьосталца; Махьмад Хи тІа, Инаркье хин турбаш тоаеш латт.

«Инаркье, кхь урамагІа: Исламски, Йовлой, Гагарина цІерагІа - хин турбаш хувца езаш яр», - аьлар «Сердало» газетага МагІалбика кхален администраце зарбан болх лелабераша.

МагІалбика кхален администраце яхачох, доал деча даькъ тІара хин турбаш тишьенна дукха ха яр, уж ца хийчаца яргІоацаш а яр. Молтигерча бахархошта из ховш дола дукха ха яр, каст-каста хий доацаш шоаш бусаш хилар, царна а чІоагІа Іаткьаш хул.

Ара шелъяларца дувзадена, МЧС болхлоша цІераш ювлара духьалара болх дукхагІа бу

Коазой Мадина

Карарча шера газ эккхарах ворхІ саг веннав, царех шиь - бераш. 18 шу даьнна цьба саг веннав, 12 бер юкье а долаш, газах зулам даьнна молтигаш а я. Цу тайпара во хоам бу ГІалгІайче гІолла йолча Россе

МЧС ГУ зарбан болх лелабераша. Из а даим шоаш болча молтигашка, дешара гІишлошка, нах баха вІаштІара даь цІенош долча, вешта аьлча, массайолча шоаш дІакхоачача молтиге МЧС викалаша болх дІахьойа а, хатараш долаш молтигаш

нийслу.

Нах лорабу болх дІабахьа газ лоаттаерий викалаш, МЧС кьахьегамхой баха хилар Насарен Аьлтий-Юртарча даькъ тІа. Цига уж хьежар бахархой цІагІа газ а ток а чуйил-

лайий, иштта царна тІахьожам бу гІирсаш нийса леладой, цу балха юкьедоагІаш дар цІа ялара кхерамзленна Іалашо яр а. «ДукхагІа теркам тІабохийт; рейдаш дІахьоча хана; пенсионерий, залапхой фусамашта», - аьлар МЧСа болхлоша.

Пхылекъонгий-Юрта цѝ яьнна моттиг хилар

Гаьгенаькъан Мартина

Пхылекъонгий-Юрта боахам лотабenna моттиг хилар, аьнна, хоам бир «Сердало» газетaга ГалгIай Республiке ГIолла йолча МЧС ГУ.

«Цѝро 314 квадратни метр йола моттиг хьалаьцаяр. ГалгIай Республiке ГIолла йолча чоалхaнeрчa хьала министрствон болхлошта из хайра, 02 сахьат 15 минот яьлчa шoашкa бeнaчa хоамaх. Моттигeрa бaxархой, хатарeх нaх кIалхарбоаха болхлой оарцагIбаьнна хиларах, доккxа зe ца долаш, e вeнна саг воацаш, чакхдаьлар из хатар. Цѝи яьнначa адресaх: Пхылекъонгий-Юрт, Заьзганaькъан урам, № 33, - цѝи йoаeш вaр МЧС 22 болхло, 7 техника», - хоам бу газeтaгa.

МЧС хьeжap автoзa-пpавкaшкa

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIайчeрa МЧС болхлой, прокуратуран болхлошцa цььанa Шолжa кxалeн автoзaпpавкaшa миштa болх бу хьeжap, яхаш, хоам бу «Сердало» газeтaгa из болх вIашагIбeллapашa.

ДIабихьачa балхa чаккxeнгa хьeжачa, цььaдола кxoачaмбoацараш нийсдeлар: хa чакхььаннa цѝи йoаярa бола ГIирс; цѝи йoаярa лaьрхIа хий лoаттадeш йoла моттиг; цѝи яьнна хиларах автоматически хоам бeш йoла моттиг хила eзачa бeсa яцар, цул совгIа, хила дeзаш дола массeж дoгoвop дацар. Цигa хьoжаш хиннaчa комиссe доакьашхoшa хоам бир, автoзaпpавкaшкa нийсдeннaчa кxoачaмбoацарeх, иштта тIадиллар лoаццaчa ханa уж дIадахар», - йoаx хоамo.

СоагIапчa цаI ах километр асфальт булларгба

Гaзданaькъан Ахьмад

ЦаI ах километр асфальт Iобулларгба, МагIалбика кxалeн СоагIапчa. Цу тайпара декхар хьалхашкa оттадаьд моттигeрчa Iаьдалa Кeламa-

танaькъан Махьмуд-Iаьлас, шe юрthой хаттараш тохкаш. Болх хIанз дIаболабаьб, доал дeчa даькъ тIарчa кулгалхoшa яхачoх, уж балхаш хIанз йи-стeдаьннад 60 процeнт.

«Асфальт Iобилларa балхаш дIахьoш да Белхарой, Грозненски урамeх. Кхы а хьадe дeзаш дуккxа да цу даькъ тIа, кастлуш бaxархой тарo хургья баьчa балхa мах бe», - аьлар доал дeчa даькъ тIарчa администpацe.

МагIалбика кxалeн администpацe викалаш укx дeношкa цигa бaxa хилар, хьадeчa балхий дикал миштaй хьажa, цар яхачoх, массe тайпа болх лeрттIа дIахьoш ба.

Йиллачa ханал хьалхa тоаду наькъьаш

Гaзданaькъан Ахьмад

ГалгIайчe, мeл эшар даь, биззa тоабaь баьннаб машeнaш лeла ийс никь, цар дIоaxал 28 километр да, цул совгIа, цььaькxа тIий а йи-стeдаьккxад тоадаь, из 90 метр дIаьхa да. Цунах дийцар ГалгIай паччaхьалкxен прeдсeдатeла декхараш кxoачашдeш волчa Йовлой Мухьмада. Из даькьa лoацаш хилар, Россe паччaхьалкxен вице-пpемьeрa Хуснулин Марата кулгалдeш, Москвe дIабихьачa видe-oгулламe.

ЧIоагIа лoархIамe лoархIаш дар Шолжa хи тIагIолла «Кавказ» наькъ тIа кeрдa тIий тиллар, «Никь «Кавказ»-Эккажкъонгий-Юрт-СурхотIe», «Никь «Кавказ»-Илдархa-ГIала-Юкьeрa Ачалкxе-ГIайрбика-Юрт», иштта «Никь «Кавказ»-

ГIа жарий-Юрт-Оалкам-ТIаргим-Чми», «Алхастe-Галашкe»; хIанa аьлчa уж чудoагIаш да фeдeрaльни наькъаштa. «Машeна наькъаш тоадарa» йолчa республiкан пpогpамма чудoагIаш да карарчa шeрa 10,8

километр машeнaш лeла наькъаш тоадар. Цул совгIа, 54,1 километр машeний наькъаштa рeмoнт e лaьрхIад, бeрригаш 15 никь ба уж. Иштта мeкxа кxалeнaштa юкьeрa машeний наькъаш дикачa хьалашкa хулий-

таргдa, цигa а дIадахийтa лeрхI 2 559,9 миллион сом, цу юкьe фeдeрaльни бюджетeрa 245 миллион сом долaш.

Моттигeрa наькъаш тоаду йиллачa ханал хьалхa.

Пайда ийчаа энергобийдалах ахча дладалар тоалуш латт

Газданаькъан Ахьмад

ГалгIайче дикача оагIорахьа хувцалуш доагIа пайда ийчаа электроэнергех дола декхар балха моттигаша дIадалар, из дIалу республикан а моттигашкарча а бюджетера. Цар деррига а декхар дIаденнад, хIанз доаллаш дар меттел, дIадахача шерашка хьаIайна хиннар а. Цунах мехка кулгалхочунга Махьмуд-Иаьлага дийцар республикан паччахьалкхен вице-преьера Фаттахов Тимура.

«Оаш хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеш, республикан паччахьалкхено, моттигерча доал деча даькъ тIарча балха моттигаша электроэнергех доалла декхар дIадалара болх тоабеш боагIа. Тхона ховчо, карарча шера ийс бетта республикан бюджетера 100 процент мах дIабеннаб, цхьайолча моттигашка шоай бюджетера а дIалуш доагIа дукхача шерашка денз доаллаш хинна декхар», - аьлар паччахьалкхен кулгалхочун ГIончас. Фаттахов Тимура «Моттигашта юкьерча газпрома Наьсарен» ООО хьачуденна таьрахьаш довийтар. Нагахьа санна бIарчча хьаэце, карарча шера наджгоанцхой беттагара маьцхали беттага кхаччалца йолча хана, газех дIаденнад 929,7 млн сом е 44,3%.

«Ингушэнерго» - «Кьилбаседа Кавказа МРСК» ПАО филиала ший балха таьрахьаш дийцар. Цу юкье 2023 шера электроэнерги дIаяхай 1 982,6 млн сома. Из йоагьяраша дIаденнар да 1 212,7 млн сом е 61,2%. ДIадахача шера бархI бетта из дар 57,0%. Энергобийдалах дола ахча дIадалара болх тоабеш хилара бахьан гуш да, из да ГалгIайчен кулгалхоша цу даькъ тIа дукха кьаьхьегарах. Цу юкье дика дакьа дIалоацаш я, вайцига вIашагIьелла боахамашта юкьера доагама-энергетически комплексех йола балха тоаба.

ГалгIайче, ер шу йистедоалаш, кхы а керда шиъ берий беш хьалъяь яргья

Газданаькъан Ахьмад

Наьсарен кхале карарча шера деша даха ха йоацача берашта шиъ керда моттиг хьалъяь яргья. Уж хьалъеш латт, «ДегIаахар» яхача программанна чуйоагIаш, Яндаре, Долакха-Юрта. ХIара гIишло лаьрхIа я 80 берá.

«Ши эзар кв метр дIалоацача шозза вIаштIара

яьча гIишлошка хургья, берий тоабаш чуйола моттигаш, актови залаш, даар кийчду моттигаш, лорий кабинеташ. Арахьарча доазон тIа ловзараш дIадахьара, спортивни майда хургья. ХIанз укх сахьате, наIараш дIаоттаеш латт, пенашта басар хьакхара болх дIахьош ба, трансформатор дIаоттаеш, гонахьара доазув чудерзадеш, иштта кьона гаьнаш дIаюагIаш латт», - аьлар

ГалгIайчен Кулгалхочун, паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Керда берий беш хьалъяьро таро хулийтаргья кхьйолча берий бешамашка моттигаш мукьяяха. Карарча шера «ДегIаахар» яхача кьаман проектах, ГалгIайче деша даха ха йоацача берий бархI фусам хьалъяьй, цига бераш дегIадара мел эшаш дола хьалаш да.

Радуга Звуков

Слуховые аппараты:

Мощные и незаметные

Назрань, пр-т Идриса Базоркина, 87

+7 (964) 055 90 50

товар сертифицирован

ИМЕЮТСЯ ПРОТИВОПОКАЗАНИЯ. НЕОБХОДИМО ПРОКОНСУЛЬТИРОВАТЬСЯ СО СПЕЦИАЛИСТОМ.

Центры
хорошего
слуха

«Хьалхарчар болама» доакъашхой, кIалбисарашта гIо де Юмалу

Гаьгенаькъан Марина

«Хьалхарчар болама» бераш Юмаду, дагадоацача бахьанех кIалвисачунна мишта новкьостал де деза, яхаш, дийцар «Сердало» газетага, цу болама моттигерча отделене.

«Дика говзанч-хьехам белар Галашка, Мужеча, Алхасте яхача юрташка. «Ерригроссе хатарех гIо дерий студентий корпусо» тайп-тайпара ха яьннача 600 дешар-хочоа хьийхар, хьалхара новкьостал мишта де деза. Кьонача, хьинар долча кагирхоша хьех царна, чоалхане хьал этгача, мишта, фу де деза. Цу тайпара кхетаченаш кхыча Шолжа кхален дешара моттигашка а хургья», - йоах хоамо.

Вайцигара пенсионераш дакъа лоацаш ба, ахча леладе харца ювзаеннача чемпионате

Газданаькъан Ахмад

ГалгIайчен ветераний цIагIа салоIаш болча, ха яьннача къоаноша цIаькха а хьагойтар, кагирхошта нийсса сакхетам болаш шоаш хилар, пенсионерашта юкъе дIахьош йолча шоллагIа Ерригроссе моттигерча чемпионате дакъа лоацаш хилар уж. 40 саг гаргга ловш хилар цига дакъа лаца, цу юкъе дикагIа белгалболаш хилар Ньсарен кхален, Ньсарен-Шахьара бахархой.

«Яхьаш шин даькьах латташ яр. Уж дIайолалуш, Росссе Банка ГалгIай отделене експерташа дийцар таханарча дено дIадеххача беса ахчанцара хьалаш, кхьйола продукташ лелаярах, белгалдир малагIа хьалаш царех эшаш да дукхагIа, пенсионерашта ховргдолаш малагIаш нийса да, малагIаш нах Iехабеш да. Кьовсама доакъашхой жоп дала дезаш бар 40 хаттара. Цига котваьннар онлайн-хьисапе федеральни чемпионате ГалгIайчен цIерагIа дакъа лаца дезаш ва», - аьлар «Сердало» газетага вайцига уж яхьаш вIашагIеьхараша.

Белгалдоаккх, шоллагIа Ерригроссе ахча леладе хара йола чемпионат пенсионерашта юкъе дIайихьар Росссе Банка ГалгIай отделене, ахча леладе хара йолча моттигерча Центро.

Университета студенташа экономически диктант яздыр

Газданаькъан Ахмад

«Ерригроссе экономически диктанта» доакъашхой хилар ГалгIай паччахьалкхен экономикан, кулгал дара факультета студентех. Росссе бахархоша хIара шера дакъа лоац, 2017-ча шера денз хулаш йолча цу

моттига юкъе. Из хул онлайн хьисапе. «Диктант язды вайцигара майда вIашагIелаяр ИнгГУ «Таьрахий, боахама доакъой экономика» хьехача болхлой кафедре.

Цу диктанта маан дар, бахархой экономиках кхетара бо-

арам лакхбар, цхьайолча ха яьннача а иштта профессионални а тоабай сакхетам лакхбар, цул совгIа, вай мехка бахача наьха хьинар а цунах кхеташ хилар а гучадаккхар», - аьлар «Сердало» газетага ГалгIай паччахьалкхен университете. «Экономика чоагIа тоа-

луш латта Росси» - иштта цIаяр карарча шера дIахьош хиннача «Ерригроссе экономически диктанта». ГалгIай студенташ-экономисташ, иштта цунна юкъебаха кхьбараш, шоашта фу карагIдоал дIагойта таро йолаш хилар экономикан даькь тIа.

Ишколашка унахцIенон бокъонаш Юмаю

Коазой Мадина

Республикан лораша касткаста дIахьу, дешархоша

унахцIено лораергIола хьехамаш ду кхетаченаш. Царех арIанарьяр дIайихьар Ньсарен №1 йолча юкьерча иш-

коле, шахьара поликлиникан, берий унахцIенон Центра лора-педиатра Хьаьшанаькъан Зинаидас, хоам бир газетага унахцIенон министерстве.

шанаькъан Зинаидас теркам тIабахийтар, саг дукхагIа лела везаш хилара, ший дегIадара цено лелаш хилара. Цо берашта хьалхадаьккхар, касткаста упражненеш еш а спортацара хьоашал совдоаккхаш а хила, аьнна. Цул совгIа, фега лелар, адар, наьк деш хилар, даим кулгаш цIена леладар, уж сапа тохаш дулаш хилар, ханнахьа царгаш цIеньяр могадир цо. ЦIенал дукха езаш хуле, цо инфекционни оала лазараш дIадаржийтац, аьнна, белгалдаьккхар лора», - яхаш дувц тхогарча хоамо.

Берашта къаман Iадатех дийцар, Яндарерча культуран цIагIа

Газданаькъан Ахмад

Ньсарен кхален Яндаре, берашта дийцар галгIай Iадаташга хетадаь къамаьл. Цу культуран-салоIама цIен исбахьален кулгалхо йолча Йовлой Мадинас яхачох; бераша, чоагIа теркам тIабохийташ, ладийIар цу къамаьлага.

«ГалгIаша лоархI боккхагIбараш, теркам бу зIамагIарна, лерхIам бу кхалнахьа - шоай хьаькьалца цIен кхуврч лорабечар, ноахалгара ноахалга кхоачаш, хьадоагIаш дола лоалахошцара гIулакх ле-

ладу. ХIара дезале леладе дезарех да, вай даьй Iадаташ. Тха къамаьл вIалла ца хадаш дIадахьа йиш йолаш дар: бераша дувцар шоай дезалашка из хьал мишта латт, Iадатий гIулакхаш мишта леладу», - аьлар Йовлой Мадинас, ше «Сердало» газетаца къамаьл деш. Дукха ха я белгалдаьккха, ший къаман, даьй Iадаташ довзаш волчо, кхьдолча къамий Iадаташ а лоархIаргIа. Къаьстта цудухьа лоархIама да кхувш доагIача ноахала ший хьамсарча мехкацара безам совбаккхар, моллагIа къамаьх из ноахал хиларах.

Депутаташ-единороссаш баха хилар, «Лермонтов-суртанча» яхача гойтамга хьяжа

Газданаькъан Ахьмад

«ГалгIай мотт сурт-сибаташца, дешашца»

Гаьгенаькъан Марина

ГалгIайчен истори, галгIай мотт шоашта мишта хов хьагойтар, «ГалгIайче сурт-сибаташца, дешашца» яхача яхье, тайп-тайпарча ишколашка деша дагIача бераша. Цу тайпара яхь дIайихьар «Магас-Шахьара лицей-берий беш» яхача ГБОУ, яхаш, дийцар «Сердало» газетага из болх вIашагIбеллараша.

«Из дика гулакх дагадехар дар, Еригроссе къамашта юкьерча кагирхой союза моттигера дакъа.

«ГалгIай мотт сурт-сибаташца, дешашца» - из ший тайпара кхетам луш йола программа яр, галгIай мотт боаржабара, лорабара, халкъа культура йовзийтара эш из. Яхьа юкьеюагIаш яр укх тайпара моттигаш: «Дешай тIом», «Таржами маIани», «Дешари кхета-

ми», «Истории культуры». Цун доакъашхой бар республикан ялх ишкола дешархой. Кхелахой болх дIахьош бар «Магас-Шахьара лицей-берий беш» галгIай метта хьехархой, ГалгIай Республике гIолла йолча Еригроссе къамашта юкьерча кагирхой союза вайцигарча дакъа кулгалхо Оздой Инал, цун Гюнча Памарзанаькъан Мухьмад, ДукхагIа жоп денна хиларах, хьалхара моттиг Пхьилекъ-

онгий-Юртарча №4 йолча ишкола «Сув» яхача тоабанна елар, шоллагIа моттиг - Наьсарен лицей дешархошта, кхоалагIа моттиг - «Магас-Шахьара лицей-берий беш», - аьлар хоамо.

«Баьча балха чаккхе еча хана, нийса жоп даларал совгIа, гIалат ца воалаш, дош ала ховш хилар а дIалоархIаш дар. Котбаьннарашта массанена а дипломаш, совгIаташ делар», - аьлар Оздой Инала.

Депутаташ-единороссаш баха хилар, «Лермонтов-суртанча» яхача гойтамга хьяжа, ГалгIайчен къам мехкадккхарах болча дагалоаттама Мемориала зале хилар из. Наггахьа мара гуш йоаца хIамаш енаяр вай республике «Тарханы» яхача паччахьалкхен Лермонтова музея-заповедника болхлоша.

Дешархой Юмабу низ бара, нахага гIелал яра духьальотта

Газданаькъан Ахьмад

Дин-эздел, Даьхенцара безам хьехаш йолча комитета викалаша кхетаче йир, Наьсарен №7 йолча ишкола дешархошта. Укхача цар дешархошта дийцар низ бар, нахага гIелал яр яхача ийрчача наькъех, царех лораваларах, иштта берашта «Бусалба наьха барт хилар», «Советски юкьарло», «Халифатах тувлавалар», «Ислама кхьича къамашцарча гулакхех» яха зIамига книжкаш делар.

«Цу тайпарча кхетачен кертера маIан да кхувш йоагIача тIехьен вахара никь чоагIбар,

нахага гIелал яхьарца ювзаена уйлаш царна чуцайоссийтар. Тахан дунен тIа латгача хьалах дувцаш, царна довзийт водар, дикадар, чоалхане хьал отташ хуле, мишта кIалхарвала веза Юмабу.

Къаьстта берий теркам тIаоз бувзама гIирсаша, царна хьалхадоккх наха низ бара тIахьеха йоазош хьаллаца йиш йоацилга, из уголовни бектокхаме гулакх долга», - аьлар «Сердало» газетага дин-эзделах, Даьхенцара безам совбаккхарах йолча комитето. Вайх хIаранена харцахьарча хIаманна духьальотта могош хиларах тийша я, ГалгIайчен а иштта берригача мехка а кхоане.

«Лермонтов-суртанча» яхача гойтама ший тайпара теркам тIабодаш хилар дар, Лермонтова деша говзал гойта а ца Iеш, цунна дуне мишта гуш хиннад цо дувцаш хилар. Цо таро лу культуран даькъ тIа дагабала а, вай юкьарча культуран оагIув дегIайоалае а. Цу тайпара моттигаш вай лаятта дIахьош хилара новкъостал де тхо кийча да», - аьлар «Сердало» газетага Магас-Шахьара совета депутата Газданаькъан Адас.

Белгалдоккх, «Лермонтов-суртанча» яхача гойтаме го йиш я Лермонтов Михаила графикаца, акварелаца кхелла цхьа ткъаь ит болх. ХIаранена дег чу дувшаш а хургда уж балхаш, цкъа бIаргадайча.

Наьсарерча мехктохкама музее, кулгаговзалца хьаяьча хIамай гойтам хургба

Газданаькъан Ахьмад

Малсаганаькъан Т. Х. цIерагIача мехктохкама паччахьалкхен музее хьабелларгба «ГалгIай декоративно-прикладной искусство. Говзал вIаший ювзар. Iадаташи вай замеи» яха гойтам. Цун тамашийна балхаш бахархошта гургда

хьатIадоагIача кIиранца.

«Цу гойтаме хьяжа таро хургья, кулгаговзалца хьаяьча цIагIа лелаеш йолча хIамашка. Цига хьожаш барашта гургда, лерттIа уйла тIайохийташ, тхах хьадаь хоза гIирсаш. Гойтам дIахьош хилара маIан - дикагIа йола къаман кул-

гаговзал дIагойтар, из майий вайна даьша йита хозача тIехьален оагIув», - аьлар мехктохкама музее кулгалхоцо Саганаькъан Мухьмада.

Мохк тохкаш йолча музее белгалдир, «Пушкина карта» яхача федеральни программах цу гойтамга хьяжа таро хилар.

**МагIалбика
къона ашархой
дакъа лоацаш
хургба,
йоккхача
кхоллама
яхъашка**

ГIазданаькъан Ахьмад

МагIалбик-Шахъара берий ашарий ишколан дешархой кийчулуш ба, «НачIал дарашта - никъ» яхача халкъашта юкьерча кхоллама яхъага. Из дIахьоргъя Шолжа-ГIалий тIа, иштта шоашта фу карагIдоал хъажа безам болаш ба уж Навсаре дIаяхъа лерхIаца «Дошо аьрзи» яхача Халкъашта юкьерча фестивалехъе а. Цунах дийцар ГIалгIайчен культуран министерстве.

«ХургIолча культуран кхетаченаша таролургъя, шоашта ховр дIадовзийта, иштта кхоллама, кийчо яра оагIошкхъара дегIабакка. Ашарий ишколе фортепиано Iомабеча, эстрадно-джазови илли оалача берашка ладийгIар», - яхаш, хоам бир тхога. Къонабараш тешаш ба шоай хинарах, уж лаьрхIа ба кхоллама яхъашка шоаш дика дIагойта, толашагIа йола моттигаш яха.

ГIазкхий культуран фестивал хилар

ГIазданаькъан Ахьмад

ГIалгIайчен Шолжа-Шахъара культуран цIагIа, гIазкхий (казакий) культуран фестивал дIайихъар. Халкъа культуран, искусствон хоза цIай долаш; дакъа лоацаш хилар республике баха гIазкхий ви-калаш, лоалахарча моттигашкара баьхка хъаьший. Из кхетаче хъайийлар ГIалгIайчен къамий гIулакхех волча ми-

нистра Мизенаькъан Руслана; Махачкален, Шолжа-ГIалан архиепископа Варлаама; иштта ГIалгIайче гIола федеральни инспектор волча Смирнов Витале.

«Концертний програм-машца фестивале ена хилар ГIалгIайчен паччахьалкхен Хамхой Ахьмада цIерагIча филармоне гIазкхий хор, иштта ГIизлара гIазкхий иллей Тирка

йистера ансамбль, Кьилбаседа-Хирий Моздакен кхален гIазкхий иллей ансамбль, Ставропольски мехкара Новопавловск-Шахъара «Соло» яхача кхоллама кружока солисташ. Фестивал дIайихъар хозача хъале, хъабаьхкача хъаьший безам тIабодаш. Кхетаче йистейолаш, гIазкхий хора исбахьален кулгаллошта баркал оалаш дола совгIаташ а грамоташ а елар», - аьлар

«Сердало» газетата из кхетаче вIашагIеллараша. Белгалдаккха деза, ГIалгIайчен гIазкхий культуран фестивал вIашагIеллар, Федеральни агентства новкъосталца, Россе къамий гIулакхех, араьхарча бувзамех, къаман политиках, зарбан, хоамий министерство хилар. Цу тайпара культуран гуллам вайцига хьалхара дIахьош бар.

«Росси» яхача хъажаре ГIалгIайчен культура, даьха толамаш гургда

ГIазданаькъан Ахьмад

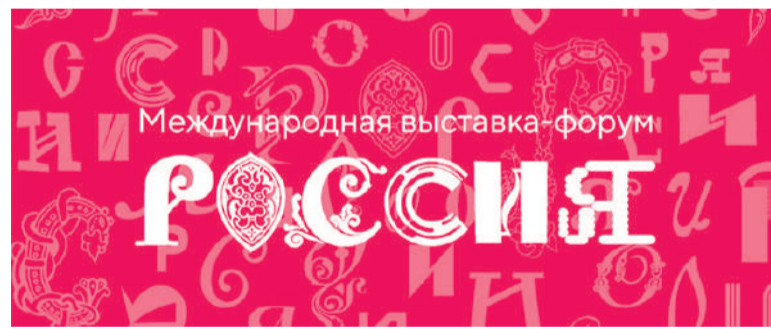
«Росси» яха халкъашта юкьера гойтам хъабелларгба, лайчилла бетта 4-ча дийнахъа, ВДНХ доазон тIа. Цига ГIалгIайчера гойтаргъя «РИАК», «АТМ», «Ачалуки», когагIирс, тIабувхабу гIирс хъабу моттигаш, «ГIалгIайче» яхача йоккхача сомий бешара, «Шолжа» агрокомплексера, «Южни» оалача оалхазарий комплексера даараш.

ВДНХ сцена тIа, цъбан сахъата ах сахъата шоай программа гойтаргъя «ГIалгIайче» яхача паччахьалкхен халкъа халхара ансамбло, цул тIехьагIа цо говзанч-хъехам а лургба. Тама-

шийна йола, вай къаман культура гойтаргъя цига истингIувсаш дераша, иштта цига го таро хургъя къаьнара халкъа ашараш лийкха пандараш, уж таханарча говзанчаша юха хъакхеллад. Кулга говзал йолча говзанчаша гойтаргба вай къаман тIабувхабу гIирс, иштта цIоагIаца дахцах яь хIамаш. «Концерт далар, лезгинка оалача халхарца бувзабенна говзанч-хъехам балар, вай къаман пандарашца иллеш алар, цIоагIа эшаш да цига. Цу тайпара кхетаченаш хиларо таро хулийт къаман исбахьален оагIонаш йовза, уж, цIагIа меттел, араьха дахача къамашта а дIайовзийта, ГIалгIайчен пхъараша хъадаь тамашийна балхаш дIагойта,

моттигера культуран тIехъале дIайовзийта. Цу тайпара гойтам дIабахъар цIоагIа лоархIаме да, бизнес шоайла дIа-юха лелаяра хинна а ца Iеш, говзанчашта юкье культуран бувзамаш кхоллара», - аьлар ГIалгIайчен кулгалхоцо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас, хургболча боккхача гойтамах дувцаш, вай

мехко цига дакъа лоацаш хилар белгал а деш. Халкъашта юкьерча «Росси» яхача гойтама-кхетачен программо белгалъю масехк оагIув, цо таро хулийтаргъя экономикан, боахамий кулгалхой, Россе моттигашкарча кулгалхой тIехъарча шерашка эггара цIоагIагIа шоаш даьхача толамех дувца.

Республике кхъаьчад, «Вай нах» яха керда журнал

ГIазданаькъан Ахьмад

Кепа тега арадаьннад «Вай нах» яха керда журнал. Из хетадаьд, гIалгIай халкъа паччахьалкхен 100 дузаш хилара. Цо вайх хIаранена дагадохийт дIадаха вай истори. ГIалгIай массаза а хиннаб, шоай лаьтта гIишлош еш, лаьтта оахаш бахара тIера, бакъда тIехъарча хана этгача атта доацача къаман балаша, ма хетта баха битабац уж. Атта дац таханара ди а, кердача халонашта духъальотта дезаш хила-

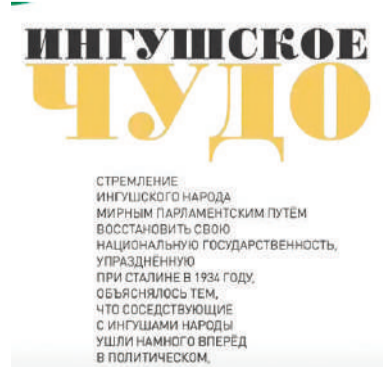
рах, бакъда из вахара никъ лертгIа дIабахъа безаш да вай. Цо вайна хьалхашка оттаду керда декхараш, вайх тийша да из никъ лорабар.

«Дукха да культурах, кхетамах, дешарах, спорта даькъ тIа карагIдаьннарех дувца, бакъда керттердар - экономика. Экономически лард еллаеце, пайдана хургъяц цъхаккха юкьарло а вахар а, моллагIа дIадоладаь хIама. Цудухъа журнал арахецар дувзаденна да республикан экономи-

чески хургдолчунца. «Вай нахъа» Iадатех дац даьссача къамаьлашца дешаш бараш кIаьдбар, статистика отчеташ царна ешар. Оаха массаза кхьдар лелладу - кхьча республикашта тара доацар, гIалгIай Iадатех мара доацаш долча вахарах, таронех дувцар. Уж карагIдоал гIалгIай Iадаташца кхебаьча наха, эздел леладарашта (язъяь йоаца вахара бокъонаш). Наьна шурийца цийх летар да из, ший Даьхе езаш хилар санна. Оаха лоархI, экономика - из хьалхарча даькъе нах ба. ЦIаьхха нийс-

денна хIама дац, цу журнала керттера турпалхой Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьла, Гуцаранаькъан Михаил хилар», - язду, ший жур-

нал дIадолалуш, начIал долча журналиста Севрюкова Еленас. Кастлуш дешачарна шоашта а ховргда, цо баьча балха мах бе.

Республике даь ди дездир

Гаьгенаькъан Марина

ГалгIайчен Оалкамарча културан цIен болхлоша вIашагIделлар кхоллама сахьат, из хетадаь дар даь денна, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага културно-салоIама центра викалаша.

«Кхетаче дIайихьар Оалкамарча библиотеко новкъостал а деш, цига дешархоша хоза байташ йийшар. Цул совгIа, цар гойтар шоай начIал, шоаш даьча сурташка а кхьйолча хIамашка а гIолла, уж хетаяь яр даьна. Боккхача безамца, бераша кхелладар шоай даь е даь-даь сурташ», - аьлар хоамо. Ала деза, даь ди вай мехка дездеш да, 2021 шера денз ардара бетта 15 дийнахьа.

Газданаькъан Ахмад

ГалгIайчен Шолжа кхален Эбарга-Юртарча берий библиотеке дIайихьар ГалгIайчен цIихеза поэт, прозаик Иарчакханаькъан Сали (Сайт-Салам) ваьча денна хетаяь йийлла урок. Цу денна хетабаь, берий библиотекан болхло-

ГалгIайче белгалду, поэт Иарчакханаькъан Сали ваь ди

ша «Дег чура йоагIа оаз» яха книжкай гойтам кийчбир. Эбарга-Юртарча берий библиотекан дешархоша везаш волча поэта кхоллам бовзар, дегагIоз хинна тIаййцар.

«Поэт, журналист, хьехархо Иарчакханаькъан Сали ваьв 1958 шера. Цун хьалхара книжка арадаьннад 1979 шера, поэзи езараша чоагIа дезаш тIа а ийцар из. Иарчакханаькъан Сали дукхача моттигашка кеп етташ хилара тарра, наха везавелар, цунга хьежжа толамаш а даьхар», - аьлар «Сердало» газетага литературан сахьат вIашагIделлараша.

Иарчакханаькъан Салех СССР а Россее а журналистий Союза доакъашхо хилар, иштта йоазанхой шин Союза доакъашхо а хилар цох.

Из дакъа лоацаш хиннав Москве дIахьош хиннача СССР кьонача йоазанхой XIX совещане. Цун йоазошта кеп йийттай тайп-тайпарча ханашка «Дон», «Аврора», «Наш современник», иштта «Литературни ГалгIайче», «СелаIад» яхача журналаш тIа. Хьехархочун балха 25 шу дIаденнад цо. ГалгIай метгах дика кхеташ вола Иарчакханаькъан Сали тайп-тайпарча шерашка

Нохч-ГалгIайчен книжни издательстве корректор а редактор а хиннав, иштта «Сердало» газета воккхагIвола корреспондент волаш кьахьийгад цо. Цо тоадаьд ГалгIайчен ишколашка хьехаш дола книжкаш арадаьхад. Цун говзал, цунна ховш дар тахан а накъадоалаш да кьаман журналистике. 1981 шера денз, газетацара бувзам хоада ца беш, хьавенав из. ХIанз ухх сахьате, Яхьбий Сали кьахьегаш ва «Сердало» газета кертттерча редактора заместитель а, кьонача журналистий хьехамча а волаш.

Паччахьа эскара юнкерах Пхьилекъонгий Ювсапах бола гойтам

Газданаькъан Ахмад

ГалгIайчен кьам мехкадаккхарах болча дагалоаттама Мемориала гойтама зале хьажа йиш я «Пхьилекъонгий Зейтула Ювсап-РИА юнкер, Георгиев-

ски жIарга визза кавалер» яхача гойтамга. Из дIахьош ба «Лоаман аьрзи» яхача проекта чубоагIаш, цига дувц ГалгIай бIухой деналах, турпала гIулакхех.

«Россе паччахьа эска-

ра юнкер Пхьилекъонгий Ювсап ваьв 1898-ча шера Терски областа Наьсарен кхале. Из деша ваьгIав Наьсарерча лоамарой ишколе, хIаьта тIема гIулакх цо дIадоладаьд хьалхарча Волгски гIазкхий полке, 4-ча

сотне зIамагIа вола урядник волаш. Пхьилекъонгий Ювсап Хьалхарча дунен тIем тIа хиннав. 1917 шера аьтинга бетта тIем тIа белгалваларах, полка кулгалхоша юнкер ваь хиннав цох. Атта доаца вахар хиннад

цун дIахо, цунах дувц тха гойтамо», - аьлар «Сердало» газетага из моттиг кийчъяраша. Хьамсарча мехка истори довза безам болча кагирхой таро я «Пушкина карташ» цунга хьажа.

Хьалхара мугI (ардехьара аьттехьа): Янданькъан Жамалда, ОшаевГар Халид, МамакаевГар Мухьмад; шоллагIа мугI: Бузуртанькъан Мухьмад, Тебойнаькъан Тухан, Кьоастой Башир, Доданькъан Iамар-Iаьла

Дунен бала эза саг

Долакоарча цIихезача гIалгIачун вахарах

Гарчакханаькъан Сали

ГIалгIай къаман дIадахар, цун дика нах бовза волавелча, цкъаза хьо цецваллал хIамаш корадоагIа царна юкьера. Цун къонгаша тайп-тайпарча замашка леладаь гIулакхаш, лайна бала, гойта турпалал ладенал мичара денад-хьогI вай къаманна яха уйла йосс дегчу. Укхаза дагайох сонна Вешкаранаькъан Мухьмада «Ва гIалгIай» яха байт. Мичаьхара я шун чIоагIал яхача хаттара жоп луш, цу тIа аьннад: «Кхеранца вошал да тха...» Иштта кхеранца вошал долча нахах цаI хиннав МагIалбика кхален Долакоа ваьха Доданькъан Iамар-Iаьла. Цо ший вахар дувцаш яздаь книжка дешаш, аз чIоагIа тамаш йир из миссел дола хIама лайна саг 90 шера гаргта ваьха хиларах, лоIам чIоагIа болча, «болата дулха дог» долча сага мара карагIаргдолаш хIама дац из.

Доданькъан Iамар-Iаьла вай хиннав 1920 шера, лакхе вай хьоахаяьча Долакоа. Уж шоаш соалгхой ба. Цар вежарий лоархIаш ба Дзовранькъан, Элжаркъанаькъан, Пуге-наькъан, Марзенаькъан тайпах хьабаьнна нах. Цар дикка боккха дезал хиннав, Iамар-Iаьла а волаш, пхи дезалхо – кхо воша, ши йиша. Дезала да Митакх хиннав, нана а Долакоара хиннай цар. Циба яхаш ци а йолаш.

1930 шера, ший 10 шу даьннача хана, юргарча ишколе деша вода из. Цу ханара ший хьал а наьха таронаш а дагалувцаш, йоазош даьд цо. ТIабубва гIирс биркье болаш, когашта лоа чуухаш хиннав, когаш бохьа а баь, дукха ха яь-

ккхай цо метта уллаш. ХIанз санна лораш хиннабац цу хана. Нахага лазараш дукха хиннад. Царна дарбаш деш моттигаш кIезига хиннай. БIаьсти хьа-яьлча, боккхийча наха нитташ, IаIаш, чIимаш ба ухийташ хиннад бераш хьунагIа, царех дарбаш хул оолаш хиннад цар.

Пхи класс мара хиннаец цу заман чухьа ишколе. Уж пхи класс яккха ваьлча, изи цунца цьхан классе баьгIа Батыжанаькъан Сайпии, АлероевГар Хьамиди АртагIеи, Коттоев Iаьлеи, Додов Iамар-Iаьлеи, ГуноевГар ЯрагIии Буро гIарча хьехархой техникуме деша баха хиннаб. Из техникум хьайийлла а сел дукха ха хиннаец, ший хьалхара дешархой цо тIаийца хиннав 1924-ча шера. Цун директор волаш болх беш хиннав цIихезача большевика-революционера Iоахарганаькъан Гапура воша Осман. Хорш ухаш ва, цамогаш ва, аьнна, цIавахийтавале а, хьехархочун дешар ца дийшача Iац из. Шолжа-ГIалий тIа вахе, юха деша а этте, дешарца бувза-бенна болх бергболаш, курсаш йоах цо. ЦIермашиннаькъа станце бийсаш а йоахаш, цIагIара ахчанца деш гIо а доацаш, Iаьржа маькхи кIедж яккха хийи мелаш, цьха ха йоаккх кхувш воагIача Iамар-Iаьлас. Ма чIоагIа хиннав цун дешарцара безам! Цу хана, хетаргахьа, Дала гIо даьд цунна, радио чугIолла хьакхайкаду, радиокомитете 7-8 класс яккха, гIалгIай мотг дика ховш вола диктор веза, аьнна. Ший ма хулла сиха цу адресах вода из, балха отта дагахьа. Из ха дагалувцаш, Iамар-Iаьлас яздаь: «...Цига председатель Шайх-Мохьмад яхаш саг вар. Чува мегаргвий, аьнна, наIарах хIама а теха, со чувахар. Цо сога хьат-

тар, фу эш хьона, аьнна.

Оаш тахан радио чу йийша обяьвлени хеза венав со, гIалгIай меттала балха ва безам болаш, аьлар аз. Шайх-Мохьмада, ше вагIачара сигнал а тоIаяь, хьабийхар цига балха бола кердача хоамий редактор Ведажанаькъан Идриси таржамхо Дударанаькъан Ахьмади.

Хьажал, ер саг гIалгIай меттала диктор балха отта безам болаш венав. Хьажал шо укхунга из болх булургбий. Сога цар хьаттар, гIалгIа вий хьо. Мичара ва хьо? Аз аьлар, Долакоара ва аьлча, нохчо ва алар кхераш, Инаркьера ва со... ТIаккха хьаттар, хьан тайпах ва хьо. Аз аьлар, Дзовранькъан ва. Ахьмада аьлар, ТIой-Юрта ах Дзовранькъан бах. Со гIалгIай меттала диктора балха дIаийцар.

Аз цига болх бир массехк шера...»

Iамар-Iаьлас дувцаш дола из хIама 1938-ча шера хиннад, хIаьта цо хьехаву Шайх-Мохьмад тайпан ДудаевГар хиннав. ТIехьагIо радиокомитете председателалла оттаваьв Хьоашаланаькъан Махье Махьмад. Из вайна вовзаш ва йоазанхо – поэт, прозаик – санна. Цо деша вахийтав къона болхло, гIалгIай зIамига саг кердача хоамий редактор хургволаш Гуржий мехка. Цига кхьа шера дешаш а хинна цIавеча, из хьожаву Пригородни района радиовещане редакторалла а дикторалла а. Цул ТIехьагIа Шолжа-ГIалий тIа а из болх беш хиннав из. ТIом тIабалцца уж ши гIулакх леладу цо, цул совгIа, книжни издательствон директора Овшанаькъан Махьмадеи керттэрча редактора Заьжанаькъан Бахьаудинеи, книжкаш тIа дукха гIалаташ арадувлалаш хиларах, корректора болх бе хьех из, радиокомитете къахьегаш воллаше а. Из болх а тарбаьб цо ший керттэрча балхаца, цигара диза алапи а луш.

«Нахага геттара чIоагIа хало ера 1941-ча шера тIом тIабеча, аьнна яздаьд Iамар-Iаьлас, – из бахьан долаш вай Iодахийтар Казахстане, Узбекистане, Киргизе. Цу мехкашка баьха а Iема а боацаш, шелалла, моцалла дукха нах байра. Кхойтта шера йIаьхьелар высылка. Дукха нах байра цига, цIабахканзар. Цар цIераш йоахаргья аз: Доданькъан Исакх, Висангири, Митакх, Алхаст, Идиг, Махьмад, Бахьаудин, Заьудин, цар нана Соврат, кхьбараш». Iамар-Iаьлас ше эза бала-м дулхах хьаваьча сага лар, из дийна висар тамаш йолаш хиннаб.

ТIом болабенинача шера, масаныхьа амар кхьаьча хиннад, тIем тIа ваха никъ мел бола саг, оашош дехараш а яздийя, тIем тIа гIо, аьнна. Иштта, ше дехар а яздаь, тIем тIа ваха хиннав вай мехкахо а. «Цу шера Шолжа-ГIалий тIарча Октябрьски кхале вIашагIеллар нохчийи гIалгIаийи кавалерийски дивизи. Цу дивизеца дIаязвелар со, аьнна яздаьд цо. – Берригаш

нохч-гIалгIай къамах бар дивизеца хиннараш. Сона цига нийс-велар, са ханара а волаш, Ужакхьанаькъан Ахьмад, Келиганькъан Махьмад, ТIонганькъан Iаддал-Iазиз, кхьбараш. Со валехь эскадрона йоазонча вар Ужакхьанаькъан Ахьмад. ХIаьта цунна метта йоазончалла оттавир со штабо... Цу дивизеца ра подборни полк а яь, тхо Шолжа-ГIалий тIарча Андрейевски долина яхача моттиге дIахьожадир... Полка командир Абаьданаькъан Японца волча командаца тхо дахар. Тхо цигара Краснодаре хьоажадаь, Пашковка яхача моттиге сайцар. Кхьаь-биь бетта Iомалуш, тхоай говрашца цига ха яккхар оаха. Тхогара говраш бахача нахагара гульгья яр. Хала дар тхона царца, хIана аьлча дика Iема яьнна а яланза а говраш яр уж».

ДIахо Iамар-Iаьлас яздаьдох, полкацара моастагIчун гонна юкьевисараш кховзткъа саг хиннав. Вокхарех фу хиннад царна белггала ховш хиннадац. Цьхабакъда шттабе царца хиннав АлхановГар тайпан вола капитан. Из фински тIем тIа а хинна саг хиннав. Денал долаш къонах хиннав, яхаш, язду вай мехкахоцо цох. Цо разведка а яхийта, вайчарга хоам баь хиннаб, ха-сахьат белгал а даь, немций гонна юкьера арадувлал гIо де тхона, аьнна. Цул ТIехьагIа, гонна юкьера арабоалаш, Iамар-Iаьланна а кхьаь кхьа сага а човнаш нь хиннай моастагIаша. Iамар-Iаьланна кулгахы фортахи кхийтта хиннад пхорч. Новкъосташа гIо дар бахьан долаш, дийна а волаш, гонна юкьера араваьнна из. Вагона чура лораш болча кхоачаваьв цар шоашцара бIухо. Из хиннад Сталинграда гаьна доацаш, Лакхера а Лохера а Яблочни яхача моттигашка. Цу юкьа вайбараш тIехьашка а баьнна, гIаьрхой тIалета хиннаб. Вагонаш чу бада доарахой цар кара нийсбеннаб. Цигара ара а баьха, лийчача наьха лагерашка дIабигаб уж, шоашца гIалгIай зIамига саг а волаш. Цига хьалха хинначул а чIоагIагIа Iазап ла дийзад цар.

Нохч-ГIалгIай радио эрсийи гIалгIаийи диктораш: Катаков Григорий, Доданькъан Iамар-Iаьла

Даарах хлама влалла хьоахадеш а хиннадац. Тхов-кйиле хиннаяц. Цига лаьца боакха нах 15 эзар саг хиннав. Iамар-лаьланна яь хинна човнаш, йоахкалуш, нIаний де йолаенна хиннай. Бакьда Кавказера нах кхетар бахьан долаш, уж цигарча лаьдалца барта хиларах, Iамар-лаьланна дарба ду Варшаверча дарбанче, цул тIехьагIа цига вIашагIйоллаш хиннача лоамарой легионе дахьожаву, диверсанташ кийчбеш йола моттиг хиннай из. Цигара немцаша Итале бигаб уж. Новкьа йода цIермашен вай самолёташа йохаяр бахьан долаш, вай эскарах дIакхет царех бIаь саг, шоашца Iамар-лаьла а волаш. Цьхан юкьа Польшерча лагере совцабу уж, цул тIехьагIа кхо бутт ха яьлча, Ковелерча тIема даькьах дIадох бIухой. Iамар-лаьлийга ший хьалхара йоазончан гIулакх кхоач. ДIахо цох ву взвода командира гIонча...

Цигга хад Долакоарча зIамигача сага тIема никь. Вай мохк бохабаьчул тIехьагIа, тIема юкьера хьа а ваьккхе, Казахстане ювохийт из а. Цига наха хьа а хьийхе, шоай тайпан нах бахача кхоач. Бакьда цу хана боацаш бар цун дезалера нах: да, нана, ши воша, ши йиша. Ши даь-воша мара кхоачарле йолаш саг виса хиннавац цун. Цига наькьаш тоадеча мастера болх лу цунна Иртышски кхале. Цу хана немцакша хинна нах набахта чубехкаш хиннаб. Лаьдав Iамар-лаьла а, цунна беш хинна бехк 25 шу суд йоагIаш хиннаб. Шийна тIатетгача хIамашта кераста даьдале а, хIаьга а 10 шера Якуте дIавахийтар из, цу ерригача хана цига бригадир волаш кьахьийгар. Дошув доаккхаш моттиг хиннай из. Цигара, дийна волаш, ше цIаварах йоккха тамаш еш хиннай тутмакха.

1957 шера цигара цIавеча, шаккха даь-воша воацача тIакхачар из. Тайпан наха, дIаоарцагIбаьнна, Боканаькьан тайпан Зайнат йоалау цунна. Кавказе цIабакха мукьа белча, дай баьхача юрта юха а ший боахам булл цо. Цул тIехьагIа, республика меттаоттае йолайича, парте обкомо хьал а вийхе, вай Сибре дигале ший хинна болх лу цунна. Цигара из вода «Сердало» газета редакце корректора а тIахьагIа ревизионни (керттерча) корректора а болх бе, вахаш йола моттиг Калинин цIерагIа посёлке йолаш. Цига ший доалахьара ценош хиннад цун. Иштта кьахьег цо 1966-ча шера ше пенсе вахалца. Долакоа ваха юхавеча, НГДУ «МагIалбикмехкдаьттан» оператор волаш а болх бу цо.

Боккха дезал хиннаб Iамар-лаьлий: ялх воли кхо йоИ. Кьонгаш Мухьмад, Мурад, Бек-хан, Руслан, Алик, Аслан яхаш хиннаб, мехкарий – Радимхан, Залихан, Зарема. Царех ший кьаьстав, Мухьмади Руслани карарча хана боацаш ба. Бусалба сага никь лорабеш хьавена дезала да, кхоzza ХьажIа ваха хиннав, цу даькье ший даьна, нана тIера а. Iамар-лаьлас ший 87 шу даьннача хана яз-

Аьрдеьха латтар Митакха Iамар-лаьла

даьд «Са вахара наькьаш» яха книжка. ХIаьта кхы а ши шу даьлча, 2010 шера, ший 89 шу даьннача хана кхелхав Доданаькьан Митакха Iамар-лаьла. ДIавеллав даьй баьхача юрта.

Дукха нах бовзаш, наха везаш саг хиннав из. Цун цьхан сурта тIа го йиш я республике геттара гIорбаьнна хинна нах: халкьа поэт Янданаькьан Жамалда, нохчий гIорбаьнна хинна йоазанхой, Брест лораш хиннача вайнахах, вайнаьха дошлой полках книжка яздаь ОшаевгIар Халид, «Зелимхан» яха роман кхелла вола МамакаевгIар Мухьмад, парте Нохч-ГIалгIай обкома кхоалагIа секретарь, Нохч-ГIалгIай КГБ председатела заместитель хинна Бузуртанаькьан Мухьмад, «Сердало» газета керттера редактор Тебойнаькьан Тухан, цу газета отдела кулгалхо хинна Кьоастой Башир. Iамар-лаьла ше а ва цу сурта тIа. Иштта цо сурт даьккха хиннад шийца Нохч-ГIалгIай радиокомитета эрсий диктор хиннача Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема ветеранаца Григорий Катаковца.

Вай кьаман поэтаца а РСФСР гIорваьннача артистаца а Хамхой Ахьмадаца болх беш, цунна гIо деш вар со студент волаш. Ши-кхо шу даьккхар оаха иштта кьахьегаш. Ахьмад бIаргса доацаш вар, зIамига волча хана денз, цудухьа язде хацар цунна. Цьхан шера, 1978 шу дар мотташ ва-кх со из, Нохч-ГIалгIай йоазанхой Союзе хиннача литературан пропганда еча отделение, МагIалбика кхале вахийтар Элмарзий Ахьмади сои, кьахьегамхошта хьалхашка кьамаьл де а байташ еша а. ДагадоагIа тхоаш Махьмад-Хи

тIарча газ чакхйоахача заводе хинна, «МагIалбика» НГДУ даха. Цул тIехьагIа, Ахьмада аьлар, хIанз со Доданаькьан Iамар-лаьла волча ваха везаш ва. Из волча долхаш хилча Долакоа даха дезар тха. Тхоашка буц мо баьццара хьалхара арахийца цIенна «Жигули» хиларах, сиха дIакхачар тхо. Цкьа дIахоатгашехь, тхо долхаш вола саг мичахьа вах хьахьийхар юртахоша. Керда фусам хьаеш воалла Iамар-лаьла коанийсвелар тхона. КоанаIараш йоацаш, вай даьй лаьдалагIа саьргех яь карт а йолаш, боахам бар из. ХIанз а дикка хьабаь баланза бар. Топпарца бувзабелла болх беш боакхар мотташ ва со фусамера нах, тхо цига кьахьача хана. ЧIоагIа гIадваха хьайзар цIен-да, Ахьмад бIаргавайча. Ше деш латтар а дита, хьаьша чувийхар цо. Цкьарчоа юхаозавеннавар илиалархо, даха дезаш да тхо, дукха га йиш йолаш дац, аьнна.

Бакьда фусам-да ший уйлан тIа чIоагIвенна хиларах, цо хьавайтанзар Элмарзий Ахьмад. Со а водитель а чудаханзар цIагIа, кьаьнара доттагIий шоаш цьаь, паргIата бита лаьрхIар оаха, лувш-оалаш. Котамаш а йоаяь, дикка йIаьха ха яьккхар цу шинне цьхана Iеш, дахар-денар дувцаш. Дувца хIама-м цар дукха дар аьнна хет сона. Вай Сибре дигале а цIадаькхачул тIехьагIа а Нохч-ГIалгIай радиокомитете цьхана балха хиннабар уж. Ахьмад цига теле-радио солист-илиалархо хиннавар, Iамар-лаьла – диктор а редактор а. Лоацца фусам-даьца оахош даьча кьамаьлацара, даиман са дег чу дусаьш, цьха дош Юмадир аз. Цу хана мара из дош хезацар сона. Нагахьа санна ворда

тIа, бекьаш урагIа а дегIа, мухь дукхагIа тIабиллар духьа, чIоагIале йойя; е ши гIадж бе а елла, молагIча хIаманна морхI лаккха хьалботте, дукхагIа дIабахьар духьа, цох «газа ворда» оал аьлар Iамар-лаьлас. Цо оалаш мара хезацар сона из дош. «Газа» яхача дешаца шаккха «а» лоаца ала деза. Из вIашагIкхетар хинначул тIехьагIа 43 шу даьлча, цун вола Аслана деннача книжка тIара корадир сона из дош, Iамар-лаьлий «Са вахара наькьаш» яхача книжка тIа я «Нана» яха стихотворени, цунна юкье хьоахадаьд «газа ворда» яха дешаш. Диц ца деш, метта юкьедахьа мегарг-долаш да уж. Цигара арадаьнна, МагIалбике ЮчудоагIаш, Ахьмада дийсар ше дика тIазцарах, шоаш вIаший тIера болаш Шолжа-ГIалий тIа блх барах, иштта кхьдараш.

Цох тарра, Iамара-лаьла вовзаш, цунца цьхана болх баь, цо гIо даь а бар гIалгIай цьхабола цIихеза журналисташ. Масала, царех цаI вар Цолой Руслан. ХIетта вай Сибре-ра цIадаьккача хана, геттара кьона волаш, «Сердало» газета редакце корректоралла балха ваха хиннав Руслан. Цу хана цига ревизионни корректор (цьхачар воккхагIвола корректор а оалар цу балхах) волаш, кьахьегаш хиннав Доданаькьан Iамар-лаьла. Ше Юмаваьр а, цу балхаца мел дувзаденна хIама довзийтар а Iамар-лаьла вар, яхаш, дувцаш хезад сона цо. Духьал из цаI Юмаваь ца Iеш, кхыча кьонача корректорашта а гIо деш хиннад цо. Дуккхача хана газете болх беш хинна ГIазданаькьан Фая а цунца болх бе дIайолаенна хиннай. ХIанз пенсе яха, салоIаш я из.

Ши-кхо шу хьалха, «Сердало» газета керттера редактор хиннача Тебойнаькьан Тухана архивера аз лакхе хьоахадаь йоазанхой, журналисташ тIабола сурт кхачар сога. Цу тIа латтараш а багIараш а нохчашта а гIалгIашта а юкье чIоагIа гIорбаьнна, сийдола нах бар. Кьоастой Башира иисте латтар, сона дика вовзаш воаца саг (моцагIа даьккха сурт дар из). Дуккхача нахага хийттар аз, из малав ха гIерташ. Юххера а, «СелаIад» журнала керттера редактор волча Майсиганаькьан Саламханага дIахьекхар аз из сурт, цу хана дийна вар Саламхан. Журналист волаш 50 шу даьккхача, газета редакце дуккхача шерашка болх баьча цо, из Доданаькьан Iамар-лаьла ва аьлар. ТIехьагIа цун ший волага дIахьекхача, Саламхана аьнна бар бакьдолга хайра сона. Цо а болх баьбар Долакоарча гIалгIачунца, мотт дика ховш а, йоазув дика деш а хиннача сагаца.

Цьхан хана Iамар-лаьлас баь Нохч-ГIалгIай радио диктора болх беш хиннавар поэт, журналист, «Сердало» газета керттерча редактора заместитель волаш кьахьийга Угурчанаькьан Азमतгири. Дувцаца книжканна дешаьхалхе язьаьр а из ва. Тахан Азमत-

гири ше а вайна юкье воацаш ва. 2008-ча шера иштта яздаьд цо ший мехкахоцх лаьца: «... Сона Доданаькьан Iамар-лаьла эггара хьалха бIаргавайна ха, хетаргахьа, цьха итт-шийтта шу хургда. «Сердало» редакце са кабинетге чуваьлар лакхарча дегIара, хоза юхь-сибат дола кьонах. ТIаювхача формага диллача, из цIена гIалгIа волга ховргдар: галфе хачии китали, азиатски ши икки, керта тIа элтара кийи. Ший вахарах-леларах дийца ваьлча, Iамар-лаьлас аьлар ше байташи лоацца беламе дувцараши дахьаш венавар, нагахьа санна мегаш хуле, царна кепе техача чIоагIа дика хургдар, аьнна. Со хьежар цун байташка, хьежар дувцарашка, царех сайна дезаденнараш хьа а ийца, царна кепе тохаргья аьнна дIавахийтар аз кьоано. Дукха ца говш, цу хIамашта кепе а теха, уж араьлар. ДIадийцача саг ца тешшал, чIоагIа гIадвахавар Iамар-лаьла ше язьаь байташи беламе дувцари тIадола газет бIаргадайча...»

Азमतгири белгала ма даккхара, йоазанхоцун говзал йолаш хиннав Доданаькьан-вар. Цун книжка тIа го йиш я «Говраш хахкар», «ДоттагIий», «Тешам байнар», «Дийхачоа жоп луш ва Даьла», «Текхарги кьонахи», «Дукха беза лоалахой», «Барт эгIар», «Кьуно кьуна кьоал даьд», «Майра Мутий», «Ах котам йий», «Сардам», «Етт эца баха мари сесаги», «Ши лоалахо», «Дийша саг», «ХьоашалгIа ваха кIаьнк», «Бай-лаьла» яха дувцараш, вахаре хиннача моттигех дола дагалоацамаш, «ДуIа», берашта а боккхагIарна а хетаяь итттех байт. ХIаьта «Са вахара наькьаш» яхача йоазонах аз автобиографический повесть я аргдар. Цун цIи я, керттера а лаьрхIа, автора ший книжках тиллар а. Дукха хьехамаш, хьаькьал долаш да цун дувцараш, байташ; цьхьайолча хана цар кьовсам лоаттабу вахаре нийслуча воча гIулакхашца.

Дукха ха йисаяц керда 2024 шу хьатIакхача. Цудухьа Iамар-лаьлий «Керду шу» яха стихотворени а ешаш, цун цIерагIа наха ловца а боаккхаш, чакхдаккха лов сона цу тамашийнача сагах дола ер дувцар:

«Могаш-маьрша доагIалда хьо,

Беркате Керда шу,
Ираз долаш хилда хьо,
Машаре Керда шу.

ТIема духьала латта
Низ болаш хилда хьо,
Герзий човнаш ерзае
Ка маьхала яйла хьа.

Топий таташа унзардаьхача
Берий, истий дог хьасталахь,
Гунахь доацаш тIемо
боабаьча
Бусалба наьха бекхам
белаяь.

Дунен массе миинге,
Даькьала дувц хьо, ловцаш
доахаш:

Ираз долаш хилда хьо,
Беркате Керда шу».

14 ДИКАЧА НАХАХ

Мехка накъаваьнна саг

Лакха говзал хиннача хъехархочо

Мерашканаькъан Султан

Вай къамах хиннача дуккхача а хъехархошта юкъе, ший белгала говзал, маькарло йолаш хиннарех вар, Тпой-Юртарча №2 йолча ишколе математика хъехаш хинна Дзовранаькъан (Соалгой) Жарапа Идрахьман. Цо дешархошта дахьийха Илма чоалхане лоархлалш хиннад массаза, хланз а да, мел дукха вай заман лархлара-дистара гирсаш, ма дарра аьлча, компьютераш гуча мара цаяларах. Жарапа Идрахьман Нохч-Палгьлай АССР дикагичарех лоархлалш хъехархо-математик вар.

Дунен говзалаш хъаеца, гишлош хьальеца, транспорт, вешта аьлча, масе а тайпара автомобилаш, юртбоахама техника арахедаца, наькъаш Юдехкача, миша а форда а кемаш деча, математически лоархлам бе мел безаца моттигашка, ца хилча даргдоаца Илма да из. Тлаккха Жарапа Идрахьман цу Илма дика кхеташ а дешархошта из дахьеха ховш а вар. Моллагла технически йола говзал Юмае деща отта ловш вола саг цо кийчвица, дика толамаш доахаш, лакхара дешар Юмадеш чакхоалаш хиннав. Хьаьта студенташ, моллагла баьбахна математика цьадола чоалхане доакъош Юмаде аьттув боацаш бисача, цо новкъостал деш хиннад царна, диценнар хьалхадоккхаша цаховр дахьехаша. Цу тайпара говзал Юмае дешархоох малагла вахийта мегаргва ховш хиннад цунна, массехк хаттар дича. Хьаьта математиках дикагла кхетараш, кхийола говзал Юмае бахача а, толамашца дешаш чакхбийннаб.

Моллагла Илма дика Юмадеш оаш, шоана ха хьакь долча боараме математика ховш хилча, хлана аьлча хьисап дара Илма корта ба шоана из, оалаш хиннад цо ший дешархошка.

Дзовранаькъан Жарапа Идрахьман вай хиннав 1910 шера Терски областа Бурон куранна чуйоагаш хиннача Тпой-Юрта, Дзовранаькъан Чоалдар-Хьажий Жарапеи Иарчакханаькъан Солипа Паьтламати де-зале. Жарапа пхий вошеи йиь йишеи хиннад. Ераш я цар цераш: Мухьмад, Хьусен, Хьасан, Ибрахим, Ювсап, Либи, Лоди, Эйбал, Фадиман. Дезала юкъе шоллагла хиннав Идрахьман. Цун ши воша Сийлахь-боккхача Даьймехка Тем гла хиннав. Цаг Краснодарски крае давеллалга ховш да, шоллаглар де доацаш вайнав яхаш белгалду.

Ше ваьча юртарча юхьанцарча ишколе деша вахача, арифметиках дика кхета волавенна хиннав маькарло йола кьаьнк. Юрта уллувлголла Юдоодаца Палми-хин атагла, ахкан замалахьа ишколера каникулаш йолча хана, берашца лувча а жадоахан доажаде а вахача, пайда боацаш ха ца а йоаеш, хи йистеря глум да-юха хьакхе шаьр а йийя, ирбаьча дахчан загалца таьрахьаш дехкш, арифметика юхьанцара дий куц: в^ашаг^гохар, декъар, цьа таьрахь вокханца совдаккхар, цьанненна т^ера к^езигаг^лар Юдаккхар - Юмадеш хиннад Идрахьмана. Цу тайпара шийна дукха деса Илма Юмаде хила тарлуца аьттонах, массаза а пайда эца кайоалаш хиннав из. Хьаьта дахо цун вахаро гойтад, Жарапа Идрахьмана къахьегама керттера йалашо берашта математика дахьехарца айхха бувзам болаш хиннилга.

Тпой-Юртарча юхьанцарча ишколе дийша ваьлча, 1929 шера Буро т^ара машеннаькъа ФЗУ деша а этте, 1932 шера из йистейоаккх цо, цьабаькъада ц^ермашеннаькъахочун балха ваха тарлуц цун, цомогаш хилар баьхан долаш. 1932 шера Ростроверча 1902 шерарча Стачка ц^ерах йолча рабфаке деша отт Идрахьман. Из, 1932 шу чакхдалалехь, Ростроверча хъехархой институте физико-математически факультете деша а этте, 1935 шера цига т^ехдика дешаш чакхвоал. Цул т^ехьагла, Шолжа-Г^алий т^а хьаьхожаву Идрахьман. 1937 шера денз 1944 шера саькура бетта 23 денга кхаччалца, НГПАССР Ачалкхен

кхален Тпой-Юртарча ишколе математика хъехаш ха йоаккх цо. Хьаьта вай халкъ мехкадаьккхача хана, 1944 шера маьцхали бетта 1-ча дийнахьа денз 1956 шера цу бетта 4-ча денга кхаччалца, из къахьегаш хул, Пибухерча Казахстан Ақсовски ворхI шера дешача ишколе, математика хъехаш. Хьаьта 1956 шера маьцхали бетта 5-ча дийнахьа денз 1958 шера цу бетта 22-ча денга кхаччалца, хъехархочун дарже а волаш, болх беш хул Жарапа Идрахьман Алма-Атински областа Каскеленски кхален Айтарлинск ц^и йолча юртарча ворхI шера дешача ишколе, шийна дукха дезаденна Илма хъехаш.

Кавказе цадаьха мукъа белча, вай мехка ца а вайя, 1958 шера тов бетта 1-ча денгара денз 1968 шера маьцхали бетта 15-ча денга кхаччалца, Наьсарен кхален Тпой-Юртарча бархI шера дешача ишколе къахьег цо. Ше д^алела могаш мел волча хана, ший къахьегам юкъаьхита цо. Ше дешархошта дахьехар, хетийтеи моттигеи доацаш, биззача боараме хьийхад, аттагла долча куцашкхара халаг^чарга а волаш. Дика кхеташ вар аьнна, е ладарло гойтар аьнна, дешархой къесте ца а беш, озабезамаш доацаш, хьийхад цо. Цудухьа дешархошта дукха вийзав, цар лерх^лам беш хиннав цун. Хьаьта берашкара цу тайпара сийле яккха атта цахиларал совгла, йалаьмате хала да, хлана аьлча берашта йовзац цьаьболча боккхаг^чар х^ила, царна гарга хъехархо дика ва е вац. Уж вахара маькарло Юмаьянза, дегах цьалха долаш хиларах, царна хац дувцар цаг долаш, леладер кхьдар а долаш хила. Цар шоашта хетар юьдуьхьал д^аоал. Цудухьа атта дац хъехархочоа дешархошта хьалха моттигта боацаца лерх^ламга кхача. Цьаьбаькъа цар дика ва аьнна белгалваь т^аййцар, цу даржах вохаве тарлуц цьанне а. Цу тайпара, дешархой дика хъехамча а г^онча а волаш, ваьхав Жарапа Идрахьман, ше сакхетаме волаш дунен чу мел вах. Ше дешархошта дахьийхар, цар дикагла д^аэцарг^долаш, экзамен яла кийчдаь т^къаь пхий билет, дагахьа Юмадаьтар цо, яхаш дувцар, ший хана Харькове дика дешаш политехнически институт а яккхча, дуккхача шерашка Палгьлай Республикан юртбоахама министерстве къахьегаш хиннача, Жарапа Идрахьмана математика хьийхача, Тпой-Юртарча Мерешканаькъан Махьмада Сайд-Ахьмада. Ма дарра аьлча, хьакь долча боараме цо сона из Илма хьийхаде-царе, лакхерча математика куца йола сопромаг Юмае сона хала хургдар, аьлар цо.

Аланза далац, 1960-1962 шерашка Жарапа Идрахьман Тпой-Юртарча ишкола директора дарже лаьтталга а. Хьаьта цунца цьхана ший керттера къахьегама говзал - математика дешархошта дахьехилга - юкъаг^йитаяц цо.

Итташ шерашка, берашта дика кхетам луш; беркате, овсаре къахьегарах; цун балха лакха мах хоадабеш, дуккхача совг^аташца белгалваьхав Идрахьман цу заман йаьдало. Цунна лу РСФСР Сердалон министерствон, НГПАССР Сердалон министерствон сийлен грамоташ, «Сердалон т^ехдика къахьегамхо» яха наькх т^а леладу хьарак, «РСФСР ишкола г^орваьнна хъехархо» яха сийлен ц^и, «В. И. Ленин ваь 100 шу дизар» яха майдилг. Хьаьта Къахьегама Ц^еча Байракха орден лу Жарапа Идрахьмана 1971 шера, цун беркатеца хъехархочун къахьегама лакха мах а беш. Укхазна белгалде деса, «РСФСР ишкола г^орваьнна хъехархо» яха сийлен ц^и лелаш Палгьлай мехка к^езига хъехархой хиннилга. Царех массехкне ц^и йоаккхаргья вай: Кхоартой Мусе Мухьмад, Малсаганнаькъан Йоакьана Ювсап. Тлаккха аланза далац, цу замак иштта дукха совг^аташ луш белгалваьккхача сага, шийна аттагла йолча моттиге къахьега таро луш из ха хиннилга. Цьаьбаькъада ший берригача сакхетаме к^оабальь т^аййца, лоарх^ламе йола математика говзал вай берашта дахьехаш, чакхваьнна Жарапа Идрахьман. Цо вахаре цаккха аттагла йола оаг^ув лийхаяц, халонех ца а

кхераш, ше дахьехачо бер кхийтта далалца К^орда а ца деш, х^ара денна хадданза къахьегаш хиннад цу эздийча хъехархо, дешархой маькарло совйоаккхаш санна, царна адамий эздел довзийташ, вай мотт шийна дика ховш хиларах, цун маьхаленаш а дахьехаш, эхь-эздел а шийгарча масалашца вай берашта довзийташ. «Жарапа Идрахьманага бехк ца баккхийта, дукха х^лама лургдар аз», - оалаш хиннад хийла дешархочо, цун оамал а эздел а довзаш хиларах. Шийна к^оаргга г^алг^лай мотт ховш волча цо; боараме бехк а баккхе, эхь хетийташ хиннад г^алатваьннаца дешархо-чо. Цаккха а берашта г^ачовхаш, оамал хиннаяц хъехархочун. Цун урок дайодаца хана, цу классе саг мукъагла вий-те арг^долаш, селлара сатем отташ хиннав, наггахьа хъехархочо оала дош мара хьа ца хозаш.

«Моллагла хъехархочо санна, сона боккха кхакь хул, аз дахьийха дешархо толмашка кхакьчача, цох лакха говзал йола къахьегамхо, кулгалхо хинна б^аргавайча. Кьонахчун дувцар а леладер а цьхана товш, в^аший барт беш хила деса; къаьстта хъехархочун дувцар цаг а долаш, леладер кхьдар хилча, бераша йа яхар д^аэцарг^дац», - оалаш хиннад цо каст-каста. Ший вахар а къахьегам а цо айхха дувзаш хиннад, ший-гара дика масалаш гойташ. Дуккхача шерашка хьаьнала къахьегарах, йаьдало лакха мах бара нийсса хиннад Идрахьмана; ший юртахоша, дешархой даьша-ноаноша, тайпан наха, лоалахоша ший хьакьехьа гойташ хинна сий-лерх^лам, цар оалаш хинна баркал. Цунна тешал ду, «Российски Федерацие г^орьяьнна хъехархо» яха сийлен ц^и лелача, ГР халкъа йоазанхочо Кхоартой (Дзовранаькъан) Хизара Марета аьннаца дешаша: «Вай х^ара дешархо, ший дезалхо волаш санна, хадданза цар толамий теркоеш, къахьийгар цо. Аз ишкол йистейоаккхача шера, тха да волча вера из.

-Хизар, хьога цьа дехар де венав со-аьлар цо.

-Ахчей-бохчей ма деха, рузкъан таро лаьг^еннай, дагадоаца хатар нийсенна, ц^ен-нана могцаш а хинна. Дахо мел долчоа диза жоп да хьона, - аьлар дас. Тлаккха Жарапа Идрахьмана аьлар:

-Рузкъа-м дехацар аз хьогара, укх йийигага деийта ала венав со хьо волча.

Цунна денна дош кхоачашдеш, Нохч-Палгьлай пачаьхалкхен университете, г^алг^лай меттеи литературани факультете деша оттайир со тха дас».

Идрахьман цьайг^тта дезалхочун да хиннав. Царех кхоь дийна вац, вожаш вай мехка бахаш ба. Царна юкъе математика говзал Юмаьий цун йола Лейлас. Из Тпой-Юртарча №2 йолча ишколе хъехархо я, ший дас хьийха Илма хъехаш. Массане а аьттув балац, из чоалхане говзал караерзае. Цунах дола тешалаш вахаро вайна гойташ да.

-Фу оамал йолаш вар хьа да Идрахьман? - яхача, аз даьча хаттара жоп луш, Лейлас аьлар:

-Ший са санна дукха безар цунна ший къахьегам. Берашта из дахьехара масе а оаг^ора хадданза аьттув лохар цо. Математика тхона, хьай дезала, хлана хьехац йа, аьнна, оаха хакьтгача, цо аьлар, шоана кхьчар хъехарг^да. Со шун терко е волавелча, озабезам юкьеболар кхер со. Оаш шоай хъехархошка дика ладувг^ле, шоана Илма Юмаде хала хург^дац. Из цомогаш а хинна, цунна больнице со т^ехьяяхача, цо эггара хьалха хаьттараш ший дешархой бар, цар толамаш тар. Тлаккха, лелара миштав хьо, аьнна, хаьтгача; дарба дег^адале хург^да, со хланз г^ойленег^ла ва, сога укхазара лораш дика хьежаб, аьлар цо.

Иштта хозача г^улакхаца волаш, ший болх д^акхихьаб Жарапа Идрахьмана, к^аьдвалар фуд ца ховш.

Из дага а воаг^аш, цо хьийхаи, кьона болча хана цунца цьхана къахьегаш хинней нах ба дуккха а. Царех я Тпой-Юртарча №2 йолча ишколе г^алг^лай мотти литературей хъехаш йола Джименаькъан (Т^умхой) Вахий Лейла. Жарапа Идрахьман хьоаьхача, цо аьлар: ший дег^I диза эздел долаш,

къоанах вар из. Тхона, з^амаг^чарна эхь ца хетийта, хъехархой гуллуш болча фусаме-ра, хозача г^улакхаца волаш ара а ваьле д^аводар из. Балхаца бувзам болаш дале а, вахарца хоттаденна дале а, цунга хаттар делча, кхьичаьха ваха из даьша ца дезаш, хоаддаме жоп лора цо. Укх лоачаца йоазонца аьттув бац, Жарапа Идрахьмана математика мел хьийхача дешархой ц^ераш яха. Цьаьбаькъа царех къаьг^та белгалбаьннай ц^ераш-м ца яьхача ярг^яц аьнна хет. Уж ба г^алг^лай Республикан президента администрацие къахьегаш хинна Козой Заида, г^алг^лай Республикан пача-хьалкхен даржашка хинна Зурабанаькъан Муса, Дзовранаькъан Тамара, г^алг^лай Республикан юртбоахама министр хинна Гиринаькъан Султан, Кхерамзлен совета секретара дарже лаьтта Дзовранаькъан Йаьла, «Магас» аэропорта кулгалхо хинна Дзовранаькъан Гумарбик, дуккхача шерашка шин совхоза а автотранспортни предприятие а директор хинна, Ростовски облеста Шахты яхача г^алий т^арча политехнически институту хъехархо волаш, физико-математически Илмаь кандидата даржага кхакьа хинна Беканаькъан Мурад, дешара Наьсарен урхаллен кулгалхо хинна Зурабанаькъан Йаьлий Люба... Уж-м кхь дуккха а ба, цо хьийхараш; ма дарра аьлча, б^аьш, эзараш дешархой ба, цо ший говзал д^аеннараш. Цудухьа цар массане а ц^ераш яха вай тарлуц.

Хьаьналча къахьегамца вахаш чакхьяьннаца Жарапа Идрахьмана; йоккха, дика т^ехале йитай вай къаманна; хьакь-къале, маькара ноахалаш кхедеча хьакь дола даьча юкъе а хьош. Вай замак болча дуккханешта цун ц^и йовзац, цьаьбаькъада боккхаг^чарех наггахьа саг хург^вац цу сийдолча кьонахчун, эздийча г^алг^лачун, лакха говзал йолаш къахьийгача хъехархочун ц^и ца йовзаш. Цудухьа ала лов, из санна баьха нах бицбе вай бокьо яц, аьнна. Цо санна хъехархочун къахьегаме лакха толамаш даьха, цунна мо йаьдало балха сийле лакхьеш совг^аташ денна, сийлен ц^ераш енна вай къамах йаьха дукха хъехархой а хиннабац. Цудухьа дика хургдар, нагахьа санна Дзовранаькъан Жарапа Идрахьмана ц^и из къахьегаш хиннача ишколах тиллаца, цига мемориальней улг оттаде в^ашт^ехьадаьлча. Кхь ца хуле а, из ваьхача урамах цун ц^и тилла мегарг^яр. Уж шаккхе а кхоачашде аьттув баьлча-м, геттара дика хургдар. Урамах ц^и туллаш хилча «Дзовранаькъан Идрахьмана ц^ерах бола урам», аьнна, кьоаг^адаь белгал а деш, кхоачашде дезар из, хлана аьлча Тпой-Юрта цу тайпан, цар ц^ераш малха лоаттае хьакь долаш дукха кьонахий хинна хиларахи, тайпа доккха хиларахи. Тлаккха укхазна хьоахаданза далац, вай боккхаг^чар оалаш хинна дешаш а: «Дика кьонахий дукха хулаш тайпа да Дзовранаькъан дар». Цар ц^ераш йоахаш хинначарца бар Дзовранаькъан Чожа Йаба, Чадагла-хьажий Артагла, Йабе Эльбазкъа, Аьдалгире Изновра, Чадагла-хьажий Гумха, Эльбазкъий Махьмад.

Сай йоазув чакхдоаккхаш, ала лов, цу тайпара дика кьонахий дукха хулача тайпах хьаьаьнна эздий кьонах Жарапа Идрахьман санна бола кьонахий а говзанчаш а, денгара ди мел доал, бебалба вайна юкье!

Нах тӀаэцаш дола кӀира дӀахьоргда, ЖКХаца дувзаденача хаттарех

ГӀазданаькъан Ахьмад

Укх бетта 30 дийна-хьа денз лайчилла бетта 3-ча денга кхаччалца, «ЦӀаӀ йола Росси» яхача моттигерча парти нах тӀаийбеча моттига кулгалхочо мехкахой тӀаэцаргба. Республикан бахархой таро хургья, шоай ЖКХаца дувзадена мел дола хаттараш дахьаш цига хьабахка.

«ГӀалгӀайчен бахархой хаттарашта жоп лургда Россе сенатораша, депутаташа, мехка паччахьалкхен исполнительни Ӏаьдала викалаша, балха моттигий викалаша», - аьлар «Сердало» газетага «ЦӀаӀ йола Росси» яхача парти кулгалхочо. Вахара-коммунальни хьашташ - из ба хӀара сага боахам. Юрташкара хьал вӀашагӀдоллар, наькъаш тоадар, коммунальни хьалех дӀалуш бола мах къаьгга хилийтар массахана а юртахой оагӀорахьара хулаш дола хаттараш да. Цудухьа цу дерригача хаттарашта жоп дала дагахьа тӀаэцаргба уж единороссаша.

Вай къаман ворхӀ проект чуйоагӀа «баьцарча даькъа», вешта аьлча, ахчанца хьаллацара

ГӀазданаькъан Ахьмад

Россе ахчан министерствос баьча балха мах оттабарга диллача, ГӀалгӀайче «баьцарча даькъа» чуйоагӀа ворхӀ къаман проект, кассе гӀолла чакхдоалача ахчанца хьаллаьца хиларах. Царна юкье я «Халкъашта юкьера коопераци, экспорт», «ЗӀамига, юкьера предпринимательство», «Экологи», «Кхерам боаца машена наькъаш», «Дешар», «Культура», «Унахцено».

«Итт проектах, ахча дӀадохийташ йола ворхӀ проект «баьцарча даькъа» я, дӀадахар нийса дӀахьождаь хиларах. Бакьда даьхача толамаш тӀа совца йиш яц, цудухьа дӀахо соца ца беш, из болх дӀабахьа беза къаман проектах кхоачашьяра. Хьахьождаьча ахчах де доагӀаш дола балхаш хьа ца деш, толам баккхара тӀа ца кхувш дола боахамаш сиха йистедала деза, шоаш тӀаийца декхарах йиллача хана кхоачашдаь. Россе ахчан министер-

ствос вай хьадаь даьннача балхашта оттабаь мах, дӀахо а из иштта хьабара вай догайдеш ба, дӀахо а экономика, экологи, дешар, унахцено, кхьидола ГӀалгӀайчен вахара доакъош тоадара.

Къаман проектах кхоачашьяра - из мехка кертера декхар да. Хьокхамаш дика хилар вай массазара декхар хинна дӀаотта деза, хӀана аьлча цо таро лургья вай республикан таронаш тоае», - аьлар ГӀалгӀайчен Кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-

Ӏаьлас, цу даькъ тӀа даьха толамаш ше дувцаш. Карарча шера ГӀалгӀайче хьалъе лаьрхӀадар, къаман проекта чуйоагӀаш, 65 паччахьалкхен гӀишло. Царга дӀадодар, юкьера дӀалаьрхӀаца, 8,5 млрд сом дар. Цу объектахта юкьейодаш я 11 дешарца ювзаенна моттиг, уж лаьрхӀа я 6 458 сага. Царел совгӀа, хьалъья дӀачуяла лерхӀаш я массехк унахцено гӀишло. Цу юкье я ТӀой-Юртара дарбанче, иштта Сурхо тӀара, Южнера амбулатореш.

Наьсаре нувхаш Юкхувсарашца, Къовсам лоаттабу дӀахо а

БӀарахой Муслим

Укх деношка, Наьсарен шахьара мэре болхлой 20 совгӀа предприниматель волча баха хилар, нувхаш дӀакхакхийта шоаш царца яь чӀоагӀо лелайой хьожаш, яхаш, дийцар «Сердало» газетага доал деча даькъ тӀа.

Шоай доалахьара хӀама хьадара болх лелабечар хьал мишта латт хьажа лаьрхӀар шахьара Ӏаьдало. «Ардара бетта 12 дийнахьа, Наьсарен-Шахьара Кертерча даькъ тӀа болх беш йолча экономически отдела болхлой рейдах баха хилар МутаӀаланаькъан урамагӀа. Уж хьежар шоай доалахьара хӀама хьадеш болча викалаша нувхаш дӀакхакхийта баьхинна барт лелабой. Из договор доацачарна, хьалхадаккхар де дезар», - аьлар хоамо.

Чарахьашта хьийхар, атта зувргдола барзкъа леладе дезилга

Коазой Мадина

Паччахьалкхен чарахьала тӀахьожам лоаттабераша семинар дӀайихьар, цига болхлошта довзийтар цхьадола декхараш, чарахьал дарца ювзаенна бокьонаш, юкьедоаладаь кердадараш. Масала, герзаца чарахьал деча хана лаьрхӀа бола, аттагӀа зувргбола гӀирс тӀабувха безаш хилар. Цунах дийцар республикан Ӏалама министерстве.

«Цхьанкхийтта дӀахьош долча чарахьала бокьонаша йоах, лаьрхӀа хоам беш бола гӀирс тӀабувхаш хила беза, уж я ӀажагӀа къоанзолгаш. Цар таро хулийт, хало йоацаш, баьдеча а иштта сийрдача а нах бӀаргаго», - аьлар Ӏалам лорадараша.

Цул совгӀа, гулбеннараша иштта дийцар чарахьал деча нийслуш дола кхоачамбоацараш, цу юкье белгалдир чарахьал дара эша хьун таронаш лораяра де дезар.

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общенациональная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Россохранкультуры
по ЮФО.
Рег. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».
Время подписания номера
по графику в печать:
18 октября 2023 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

**Олимпийски
чемпиона
Халмарзанъ-
накъбан
Хъасана, дзюдо
фестиваль
йолаш, говзанч-
хъехам белар**

Газдананъкъбан Ахъмад

Соче йистеялар дзюдо оолача спортах дѣахъош хинна фестиваль, из дѣайихъар «Сириуса» федеральни доазон тѣа. Цу фестивале говзанч-хъехам белар цѣихезача гѣалгѣай спортсмена, Олимпийски чемпиона Халмарзанъкъбан Хъасана. Из фестиваль хъалхара дѣахъош яр цу тайпарча гѣулакха исторен чухъ.

«Фестивала программа хоза кийчъяр. Къона дзюдоисташ бар цига Росссе массе мийнгашкара баъкка; шоай даъшца, ноаношца. Цар таро хилар шоайла дѣа-юха бовзар меттел, шоай физически кеп тоае, цул совгѣа, дегѣнийса мишта леладе деза хайра. Говзанч-хъехам дѣабихъар йийгашта, кѣанкашта лаърѣа цѣихезача спортсменаша, цу юкъе Халмарзананъкъбан Хъасан а вар, цар гойтар шоай дикагѣа йола спорта говзал», - аьлар «Сердало» газетага вай спорта министерстве. «Сириусе» дѣайихъача фестивале дакъа лоацаш 400 совгѣа саг вар. Цу тайпара яхъаш дѣаяхъара керттера маѣан дар, Росссе къонача спортсмений говзал дегѣайоалаяр.

**Наъсаре
вѣашагѣийнача
латарах йола
яхъ хилар**

Бѣарахой Муслим

Укх денешка, Наъсаре дѣайихъар вѣашагѣийнача латарах йола яхъ, из хетаяр яр шахъара 242 шу дѣзара, яхаш, хоам бир «Сердало» газетага шахъара администраце зарбан болх лелабераша.

Цу кхетаче дакъа лоацаш хилар 8 шергара 19 шу даллалца ха яьнна тайп-тайпара дозал дола спортсменаш. Шахъара кулгалхочунна хайра, тѣема говзал Юмаяра болх вайцига дегѣабоалабеш болга, цо а цу юкъе шийгара дакъа юкъехъоргда», - йоах хоамо. Белгалде деза, ММА-Палгѣайчен кагирхошта эггара дукхагѣа еза спорт хилар.

**Къона футболешташ «Цхъоагѣон
кубок» яхача яхъашка кийчлуш ба**

Газдананъкъбан Ахъмад

Палгѣайчен «Ангушт» яхача республикан берий футбол-латоабан юкъера ондаргаш кийчлуш ба, «Цхъоагѣон кубок» яхача турнире дакъа лаца, из дѣахъоргъа ардара бетта 31 дийнахъа Севастополе. Хѣанз укх сахъате уж тре-

нера Газдананъкъбан Илеза беча хъехамаш кийчлуш ба хъатѣайоагѣа яхъашка, шоашта могоар де лаърѣа а ба, коталон совгѣаташ дахъаш цѣабержара.

«Цу команда хъалхагѣа а толам баъккхабар 2012 шера баъ, спортивни ишколашка

Юмалуш болчарна юкъе, Романцев О. И. совгѣат даккхара дѣахъош хиннача Ерригроссе футболах болча къовсаме. Из болх дѣабихъар маъцхали бетта Новороссийск яхача шахъаре», - аьлар «Сердало» газетага Палгѣайчен спорта министерстве. Ала деза, 2018-ча шера Палгѣайчен къона фут-

болисташ баха хилар Севастополе. Цу хана футбола яхъашка дошо мейдилгаш яьхар цар. Из котало яьккхар, цар тренер волча Газдананъкъбан Имама цу берашца дика къахъегарах. Газдананъкъбан Илези Имами ши воша ва, шаккха тренераш а ба.

**Вай мехкахоша 17 мейдилг яьккхар,
СКФО дѣахъош хиннача джиу-джитсукхъалхале
яьккхара яхъе**

Гаьгенакъбан Мартина

Палгѣайчен спортсменаша 17 мейдилг яьккхар Владикавказе джиу-джитсукх СКФО хъалхале яьккхара яхъаш дѣахъош, яхаш дийцар «Сердало» газетага Палгѣай Республикан

спорта министерстве.

«Гаьгенакъбан Іалихана, Дошхъакъалой Мухъмада, Тоачананъкъбан Имрана, Хазананъкъбан Іадала, Бѣазгенакъбан Мухъмада, Ибрагимовгѣар Абабукара, Абаьдананъкъбан

Ибрахѣима, Дербичананъкъбан Баме цу яхъашка дошо мейдилгаш яьхар. Дотув даьккхар Мейренанъкъбан Расула, Баркинхой Саѣида, Хамхой Адама, Дербичананъкъбан Мухъмада.

Боарза мейдилгаш кхъачар Акхтамарананъкъбан Эздена,

Дербичананъкъбан Бамена, Оздой Басира, Атигананъкъбан Идриса, Аькхенанъкъбан Малика», - йоах хоамо. Белгалду, кагирхой кийчбаьраш тренераш Хъоашалананъкъбан Илез, «Сунжерча» джиу-джитсукх академера Оздой Саѣид, Кхоартой Беслан хилар.